

UIT

NORGES
ARKTISKE
UNIVERSITET

Det juridiske fakultet

Fredelige demonstrasjoner i den eksklusive økonomiske sone

Den potensielle rettighetskonflikten mellom retten til ytringsfrihet og kyststatens suverene rettigheter til å utforske og utnytte naturressursene

Amanda Rolandsen

Liten masteroppgave i rettsvitenskap høsten 2017

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	1
1.1	Avhandlingens tema og problemstilling	1
1.2	Nærmere om den potensielle rettighetskonflikten mellom kyststatens suverene rettigheter og retten til ytringsfrihet	2
1.3	Kort om den eksklusive økonomiske sone og kyststatens suverene rettigheter i sonen	3
1.4	Avhandlingens aktualitet og formål	4
1.5	Avgrensninger og presiseringer	6
1.6	Fremstillingen videre	7
2	Rettskilder og metode	8
2.1	Folkerettslig metode og rettskildebildet	8
2.1.1	Relevante rettskilder for tolkingen av SP	9
2.1.2	Relevante rettskilder for tolking av UNCLOS	10
2.1.3	Øvrige relevante rettskilder for avhandlingen	12
2.2	Hvordan skal den potensielle rettighetskonflikten mellom retten til ytringsfrihet og kyststatens suverene rettigheter løses?	13
3	Retten til fredelig demonstrasjon i den eksklusive økonomiske sone etter SP	17
3.1	Hvilket vern har fredelige demonstrasjoner i den eksklusive økonomiske sone etter SP?	17
3.1.1	Er kyststaten forpliktet etter SP i den eksklusive økonomiske sone?	17
3.1.2	Er retten til fredelig demonstrasjon vernet av SP?	18
3.2	Kyststatens adgang til å gjøre inngrep i fredelige demonstrasjoner i den eksklusive økonomiske sone etter SP	22
3.2.1	Hvilke legitime formål kan begrunne inngrep i fredelige demonstrasjoner i den eksklusive økonomiske sone?	24
4	Retten til fredelig demonstrasjon i den eksklusive økonomiske sone etter UNCLOS	32
4.1	Er retten til fredelig demonstrasjon i den eksklusive økonomiske sone vernet av UNCLOS?	32

4.2	Hvordan skal retten til fredelig demonstrasjon balanseres mot kyststatens rettigheter i den eksklusive økonomiske sone?	37
4.2.1	Avveiningen i forbindelse med demonstrasjoner mot hvalfangst.....	38
4.2.2	Avveiningen i forbindelse med demonstrasjoner mot petroleumsvirksomhet	42
4.2.3	Avsluttende bemerkninger	45
5	Er det en reell rettighetskonflikt mellom retten til ytringsfrihet og kyststatens suverene rettigheter?	46
5.1	Innledende bemerkninger.....	46
5.2	En sammenligning av retten til fredelig demonstrasjon i den eksklusive økonomiske sone etter SP og UNCLOS.....	46
5.3	Konklusjon og noen avsluttende bemerkninger.....	49
	Kildeliste	51
	Internasjonale konvensjoner	51
	Internasjonale rettsavgjørelser	51
	Menneskerettighetskomiteens uttalelser	52
	Litteratur	52
	Andre kilder	54

1 Innledning

1.1 Avhandlingens tema og problemstilling

I en kyststats eksklusive økonomiske sone ligger en hvalskute. Mannskapet har fått en hval i sikte og er klare til å harpunere den. Før de får harpunert hvalen begynner en gummibåt å kjøre sikksakk foran hvalskuten. I gummibåten sitter medlemmer av en ikke-statlig miljøvernorganisasjon. Formålet med å ferdes med gummibåten foran hvalskuten er å utføre en fredelig demonstrasjon mot hvalfangst. Følgen av denne demonstrasjonen er at mannskapet ikke kan avfyre harpunen som planlagt, ettersom det er en fare for å treffe menneskene i gummibåten i stedet for hvalen. Etter en stund svømmer hvalen bort og fangstmuligheten er ødelagt.¹

På kyststatens kontinentalsokkel letes det etter og utvinnes petroleum ved hjelp av store oljeplattformer og –rigger. Ved føttene til en oljeplattform padler noen av oljemotstandere kajakk med en stor plastjordklode mellom seg for å uttrykke motstand mot kyststatens petroleumsvirksomhet. Litt lengre unna oljeplattformen ligger skipet til en ikke-statlig miljøvernorganisasjon. Om bord står medlemmer av organisasjonen med foto- og videokameraer for å dokumentere demonstrasjonen. Følgen av denne demonstrasjonen er at plattformens virksomhet må stanses midlertidig.² Et annet sted i kyststatens eksklusive økonomiske sone ferdes miljøaktivister med et skip der et oljeselskap skal plassere en leterigg. Så lenge skipet ligger i området får ikke selskapet plassert riggen og startet letingen etter petroleumforekomstene som de antar er i kontinentalsokkelen.³

De tre ovennevnte situasjonene utløser en potensiell rettighetskonflikt mellom retten til ytringsfrihet, herunder retten til fredelig demonstrasjon⁴ og kyststatens suverene rettigheter til naturressursene i den eksklusive økonomiske sone og på kontinentalsokkelen. Det er denne potensielle rettighetskonflikten som er tema for avhandlingen.

¹ Situasjonen som er beskrevet i dette avsnittet er basert på faktum i EMDs dom 4. mai 2000 *Drieman and Others v. Norway*.

² Denne situasjonen er basert på en Greenpeace-pressemelding fra 2017.

³ Denne situasjonen er basert på en Greenpeace-pressemelding fra 2014.

⁴ Hvordan retten til fredelig demonstrasjon er et utslag av retten til ytringsfrihet blir behandlet i punkt 3.1.2.

1.2 Nærmere om den potensielle rettighetskonflikten mellom kyststatens suverene rettigheter og retten til yringsfrihet

Kyststatens rettigheter til naturressursene i den eksklusive økonomiske sone etter FNs Havrettskonvensjon⁵ (UNCLOS) artikkel 56 (1) (a) og individets rett til yringsfrihet, herunder retten til fredelig demonstrasjon, etter FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter⁶ (SP) artikkel 19 (2) er rettigheter som oftest fungerer i harmoni med hverandre. Også i forbindelse med fredelige demonstrasjoner mot petroleumsvirksomhet og hvalfangst kan disse rettighetene i utgangspunktet eksistere ved siden av hverandre i harmoni innenfor samme rettssystem. For eksempel kan fredelige demonstrasjoner mot hvalfangst eller petroleumsvirksomhet utføres foran Stortinget, samtidig som kyststaten Norge utforsker og utnytter hvalbestanden og petroleumsforekomster i den eksklusive økonomiske sone.

Det er i de tilfellene en fredelig demonstrasjon utføres i den eksklusive økonomiske sone at det kan bli problematisk. Nærmere bestemt når demonstrasjonen utføres slik at den vanskeliggjør eller hindrer kyststaten i å utøve sin suverene rett til naturressursene. I disse situasjonene representerer demonstrasjonen en krenkelse av kyststatens suverene rettigheter til naturressursene etter UNCLOS artikkel 56 nr. 1 (a). På den andre vil det at kyststaten stanser demonstrasjonen i disse tilfellene representere et inngrep i retten til yringsfrihet etter SP artikkel 19 (2). Altså er det i veldig spesifikke tilfeller at disse to rettighetene kan komme i en potensiell konflikt, ettersom også fredelige demonstrasjoner i den eksklusive økonomiske sone også kan utføres uten å komme i konflikt med kyststatens utøvelse av sine suverene rettigheter. På grunn av at den potensielle rettighetskonflikten som er tema for avhandlingen ikke er umiddelbart åpenbar skal det innledningsvis redegjøres nærmere for hvorfor en slik potensiell rettighetskonflikt kan oppstå.

Mengden internasjonale traktater har økt betraktelig i løpet av det siste århundret. Det ser ut til at denne utviklingen også vil fortsette da internasjonalisering og globalisering fører til et behov for internasjonal regulering på en rekke områder.⁷ Som en konsekvens av den økende mengden internasjonale traktater, har det vokst frem internasjonale rettslige regimer, som for

⁵ United Nations Convention on the Law of the Sea, vedtatt 10. desember 1982.

⁶ United Nations International Covenant on Civil and Political Rights, vedtatt 16. desember 1966.

⁷ Report of the Study Group on Fragmentation of International Law: Difficulties arising from the Diversification and expansion of International Law, International Law Commission (ILC), avsnitt 8.

eksempel menneskerettigheter, internasjonal miljørett, havrett og internasjonal handelsrett.⁸ Hver av disse rettslige regimene har egne prinsipper, sedvaner og hensyn som gjør at de skiller seg fra hverandre.⁹ Derfor kan det være vanskelig å harmonisere regler på tvers av rettslige regimer i en rettsanvendelsesprosess og ved utformingen av konvensjonsbestemmelser.¹⁰

SP artikkel 19 (2) og UNCLOS artikkel 56 (1) (a) som rettighetene som potensielt er i konflikt med hverandre utledes fra, er en del av konvensjoner i henholdsvis menneskerettighetsregimet og havrettsregimet. Det er altså tale om en potensiell konflikt mellom rettigheter fra to veldig ulike rettslige regimer, som har til formål å regulere to vidt forskjellige internasjonale rettsområder. Et fellestrekk er imidlertid at SP og UNCLOS har felles pliktsubjekt i staten, men rettighetssubjektene er henholdsvis individer og stater. I tillegg er det, som vist ovenfor, i veldig spesifikke situasjoner at denne potensielle rettighetskonflikten oppstår.

1.3 Kort om den eksklusive økonomiske sone og kyststatens suverene rettigheter i sonen

Den eksklusive økonomiske sone er den maritime sonen som ligger utenfor den tilstøtende sone og kan strekke seg ut inntil 200 nautiske mil fra grunnlinjene.¹¹ Kyststatens og øvrige staters jurisdiksjon, rettigheter og plikter følger av et eget regime fastsatt i UNCLOS del V og øvrige relevante bestemmelser i konvensjonen.¹² Dette gjør at den eksklusive økonomiske sone er en sone *sui generis*, som kombinerer elementer fra territorialfarvannet og det åpne hav men den kan ikke likestilles med noen av dem.¹³ Mer konkret betyr dette at kyststaten har suverene rettigheter til naturressursene i den eksklusive økonomiske sone og på

⁸ Report of the Study Group on Fragmentation of International Law: Difficulties arising from the Diversification and expansion of International Law, ILC, avsnitt 8.

⁹ Op.cit., avsnitt 15.

¹⁰ Op.cit., avsnitt 8.

¹¹ Jf. UNCLOS artikkel 57, jf. artikkel 55.

¹² Jf. UNCLOS artikkel 55.

¹³ Donald R. Rothwell og Tim Stephens, *The International Law of the Sea*, second edition, Oxford/Portland 2016, s. 87.

kontinentalsokkelen i sonen.¹⁴ For øvrige stater er det imidlertid havets friheter som er gjeldende i sonen.¹⁵

I den eksklusive økonomiske sone har kyststaten etter UNCLOS artikkel 56 (1) (a):

”sovereign rights for the purpose of exploring and exploiting, conserving and managing the natural resources, whether living or non-living, of the waters superjacent to the seabed and of the seabed and its subsoil.”

Dette innebærer at kyststaten i den eksklusive økonomiske sone har jurisdiksjon i forbindelse med utøvelsen av sine suverene rettigheter til levende og ikke-levende naturressurser.¹⁶ For øvrig er hovedregelen at kyststaten ikke kan utøve jurisdiksjon over andre stater i den eksklusive økonomiske sone.¹⁷

1.4 Avhandlingens aktualitet og formål

Demonstrasjoner i forbindelse med utnyttelse av naturressursene i havet er ikke et nytt fenomen. Trollfjordslaget, som demonstrasjonen mot dampskip og moderne fiskeredsaker populært har blitt kalt, stod allerede i 1890.¹⁸ Opp gjennom tidene har det jevnlig vært demonstrasjoner mot for eksempel hvalfangst i flere deler av verden.¹⁹ Hvalfangst er en omstridt næring som bare tre land i verden fortsatt driver med.²⁰ Det demonstreres fortsatt mot hvalfangst, og det er ingenting som tilsier at det vil stoppe før hvalfangst opphører helt.²¹

¹⁴ Kontinentalsokkelen er den naturlige forlengelsen av landterritoriet ut til 200 nautiske mil eller ut til kontinentalmarginen, som kan strekke seg lengre enn 200 nautiske mil, jf. UNCLOS artikkel 76 (1). Videre i avhandlingen vil kyststatens suverene rettigheter til naturressursene i den eksklusive økonomiske sone og på kontinentalsokkelen omtales som ”suverene rettigheter til naturressursene i den eksklusive økonomiske sone”, ettersom avhandlingen er avgrenset mot rettigheter til naturressurser på kontinentalsokkelen utenfor den eksklusive økonomiske sone.

¹⁵ Jf. UNCLOS artikkel 58 (1) og (2).

¹⁶ Dette fremgår av flere av bestemmelsene i UNCLOS del V, for eksempel artikkel 60 og artikkel 62.

¹⁷ Rothwell og Stephens, s. 87-88.

¹⁸ Store norske leksikon.

¹⁹ Se for eksempel ”Over 30 years of anti-whaling campaigning”, Greenpeace.

²⁰ Se Commercial whaling, International Whaling Commission og Special permit whaling, International Whaling Commission.

²¹ ”Over 30 years of anti-whaling campaigning”, Greenpeace.

I dag står verden overfor store utfordringer på grunn av klimaendringer. Klima og miljø er derfor tema som skaper engasjement som aldri før. For eksempel avsluttes i skrivende stund hovedforhandlingen i ”Klimasøksmålet” i Oslo tingrett – sakens tvistetema er grunnlovsmessigheten av vedtak om tildeling av tillatelser til leteboring i Arktis.²² Samtidig som kunnskap om årsakene til klimaendringene blir tilgjengelig utvides petroleumsvirksomheten, noe som vil bidra til fortsatt utslipp av klimagasser fra fossil energi. Det vært utført flere demonstrasjoner mot petroleumsvirksomhet i arktiske områder i nyere tid. Begge eksemplene på demonstrasjoner mot petroleumsvirksomhet som er nevnt innledningsvis har blitt utført i løpet av de siste tre årene, og dette er ikke de eneste tilfellene av slike demonstrasjoner de senere år. Mitt inntrykk er på grunn av dette at demonstrasjoner mot petroleumsvirksomhet, og andre miljøskadelige aktiviteter i havområdene kan forekomme oftere i fremtiden.

Det har i liten grad vært forsket på den potensielle rettighetskonflikten mellom retten til fredelig demonstrasjon i maritime soner og kyststatens suverene rettigheter til naturressursene.²³ På grunn av dette, sammenholdt med tendenser til en økning i antall demonstrasjoner mot petroleumsvirksomhet, synes det å være et reelt behov for å avklare den potensielle rettighetskonflikten.

Avhandlingens formål er å klarlegge adgangen til å utføre fredelige demonstrasjoner mot kyststatens aktiviteter i den eksklusive økonomiske sone. Slik vil også kyststatens handlingsrom i forbindelse med fredelige demonstrasjoner som griper inn i utøvelsen av dens suverene rettigheter bli klarlagt. Slik kan denne avhandlingen bidra til at kyststater som har

²² Se Klimasøksmålets nettsider.

²³ I forbindelse med The International Tribunal for the Law of the Sea (ITLOS) avgjørelse, 22. november 2013, *The "Arctic Sunrise" case (Kingdom of the Netherlands v. Russian Federation)*, case no. 22 ble retten til fredelig demonstrasjon mot petroleumsvirksomhet noe drøftet i juridisk litteratur – selv om ikke saken som sådan omhandler avhandlingens tema. Juridisk litteratur som i størst grad berører lignende spørsmål som denne avhandlingen er: Richard Caddell, ”Platforms, Protestors and Provisional Measures: The Arctic Sunrise Dispute and Environmental Activism at Sea”, *Netherlands Yearbook of International Law*, 2014, s. 359-384
Alex G. Oude Elferink, ”The Arctic Sunrise Incident: A Multi-faceted Law of the Sea Case with a Human Rights Dimension”, *The International Journal of Marine and Coastal Law*, volume 29, 2014, s. 244-289
Joanna Mossop, ”Protests against Oil Exploration at Sea: Lessons from the Arctic Sunrise Arbitration”, *The International Journal of Marine and Coastal Law*, volume 31, 2016, s. 60-87.

ratifisert både UNCLOS og SP overholder sine folkerettslige forpliktelser etter menneskerettighetene, samtidig som de utøver sine suverene rettigheter til naturressursene.

1.5 Avgrensninger og presiseringer

Retten til ytringsfrihet, herunder retten til fredelig demonstrasjon, er forankret i flere internasjonale konvensjoner – både verdensomspennende og regionale. Denne avhandlingen tar utgangspunkt i retten til fredelig demonstrasjon etter bestemmelser i SP ettersom avhandlingen har et globalt perspektiv.

Avhandlingens tema er omfattende i den forstand at det er mange spørsmål som er relatert til avhandlingens problemstilling, som kunne vært behandlet i en avhandling av større omfang. Derfor er det nødvendig å foreta noen innledende avgrensninger og presiseringer.

Avhandlingen tar utgangspunkt i fredelige demonstrasjoner mot hvalfangst og petroleumsvirksomhet. Likevel vil avhandlingen kunne ha overføringsverdi til fredelige demonstrasjoner i de øvrige maritime soner og på det åpne hav. Samt i forbindelse med fredelige demonstrasjoner mot andre aktiviteter enn hvalfangst og petroleumsvirksomhet. Videre er avhandlingen begrenset til å gjelde de situasjoner der utøvelsen av fredelige demonstrasjoner potensielt kommer i konflikt med kyststatens rettigheter. Derfor vil ikke tilfeller av fredelig demonstrasjon i den eksklusive økonomiske sone som ikke kan komme i konflikt med kyststatsrettigheter behandles.

Det forekommer demonstrasjoner mot ulovlig hvalfangst. Japan ble for eksempel dømt av The International Court of Justice (ICJ) for å drive ulovlig kommersiell hvalfangst i Antarktis.²⁴ Det har blitt gjennomført demonstrasjoner mot japansk hvalfangst jevnlig, både før og etter dommen, da Japan fortsatt ikke har avvirket den ulovlige hvalfangsten.²⁵ Avhandlingen vil ikke drøfte hvor langt retten til fredelig demonstrasjon går i tilfeller av demonstrasjon mot potensielt eller konstatert ulovlig hvalfangst. Problemstillingen er interessant, men faller utenfor avhandlingens tema. I disse tilfellene kan det for det første være uklart om staten har rett til å fange hval i det hele tatt. Dersom det viser seg at staten har

²⁴ ICJs dom 31. mars 2014 *Whaling in the Arctic* (Australia v. Japan: New Zealand intervensjon).

²⁵ Sea Shepherd kommentar fra 2017 om demonstrasjoner mot Japans hvalfangst.

rett til å fange hval, vil uansett statens rettigheter reguleres av andre internasjonale regler enn UNCLOS artikkel 56 (1) (a).

1.6 Fremstillingen videre

På grunn av at avhandlingen har noen særskilte metodiske spørsmål og kildetilfanget utelukkende består av internasjonale rettskilder vil avhandlingens metode og rettskilder redegjøres for i kapittel 2.

For å avgjøre om den potensielle rettighetskonflikten mellom retten til ytringsfrihet, herunder retten til fredelig demonstrasjon og kyststatens rettigheter skal retten til fredelig demonstrasjon i den eksklusive økonomiske sone etter henholdsvis SP og UNCLOS drøftes i kapittel 3 og kapittel 4. Dette gjøres for å klarlegge hvilken adgang hver av konvensjonene isolert sett gir til å utføre fredelige demonstrasjoner i den eksklusive økonomiske sone. Funnene i kapittel 3 og 4 skal deretter sammenlignes i kapittel 5 for å avgjøre om det er tale om en reell rettighetskonflikt, eller om rettighetene kan virke ved siden av hverandre i harmoni. Avslutningsvis i kapittel 5 vil det konkluderes på om det er en reell rettighetskonflikt mellom retten til ytringsfrihet og kyststatens suverene rettigheter til naturressursene, før det helt til slutt skal gis noen avsluttende bemerkninger.

2 Rettskilder og metode

2.1 Folkerettslig metode og rettskildebildet

Innledningsvis bemerkes det at avhandlingen har et rettsdogmatisk perspektiv, fordi problemstillingen skal besvares ved å klarlegge, systematisere og analysere gjeldende rett.

Avhandlingens problemstilling er folkerettslig og må følgelig besvares ved hjelp av folkerettslig metode. Den folkerettslige metoden er de prinsipper som styrer hvordan internasjonale rettsspørsmål skal løses.²⁶ Rettskildeprinsippene i folkeretten fremgår av konvensjoner, internasjonal rettspraksis og internasjonal sedvanerett.²⁷ De mest sentrale rettskildene i folkeretten fremgår av ICJ-statuttene²⁸ artikkel 38. I utgangspunktet er artikkel 38 bare bindende for The International Court of Justice (ICJ), men bestemmelsen er ansett å gi uttrykk for folkerettslig sedvanerett.²⁹

Avhandlingens primære rettskilder er bestemmelser i SP og UNCLOS.³⁰ Ettersom disse konvensjonene er internasjonale traktater må bestemmelsene tolkes etter rettskildeprinsippene for traktattolkning. Disse tolkningsprinsippene fremgår av Wien-konvensjonen om traktattolkning³¹ (VCLT). I utgangspunktet er Wien-konvensjonen bare bindende mellom partene, men de fleste bestemmelsene i konvensjonen er ansett for å gi uttrykk for folkerettslig sedvanerett.³²

Etter VCLT artikkel 31 nr. 1 skal traktater i utgangspunktet skal tolkes ut fra en naturlig språklig forståelse av ordlyden. Denne ordlydsfortolkningen må etter bestemmelsen sees i lys av traktatens formål og konteksten ordene brukes. Altså må ordlyd og formålsbetragtninger tillegges stor vekt når bestemmelser i SP og UNCLOS skal tolkes.

²⁶ Morten Ruud og Geir Ulfstein, *Innføring i folkerett*, 4. utgave, Oslo 2011, s. 66.

²⁷ *Op.cit.*, s. 89.

²⁸ Statute for the International Court of Justice, vedtatt 26. juni 1945.

²⁹ Ruud og Ulfstein, s. 66.

³⁰ Jf. ICJ-statuttene artikkel 38 nr. 1 (a).

³¹ Vienna Convention on the Law of Treaties, vedtatt 23. mai 1969.

³² Ruud og Ulfstein, s. 81.

Traktaters forarbeider er i følge VCLT artikkel 32 også en relevant rettskilde ved traktatolkning. Imidlertid fremgår det av bestemmelsen at forarbeider er en supplerende rettskilde. Dette tilsier at forarbeidene til SP og Havrettskonvensjonen må tillegges liten vekt ved tolkningen av de aktuelle traktatbestemmelsene.

De relevante rettskildefaktorene for traktatolkning er ikke uttømmende regulert i VCLT eller i ICJ-statuttene artikkel 38.³³ I tillegg kan det være ulike rettskildefaktorer som er relevante for de to konvensjonene. Derfor skal det i det videre redegjøres for øvrige relevante rettskildefaktorer, og hvilken vekt de skal tillegges ved tolkingen av henholdsvis SP og UNCLOS. Deretter skal det redegjøres for øvrige rettskildefaktorer som er relevant for avhandlingens problemstilling, og hvilken vekt de skal tillegges.

2.1.1 Relevante rettskilder for tolkingen av SP

The Human Rights Committee (Menneskerettighetskomiteen) er en uavhengig komité som er opprettet i kraft av SP del IV. Komiteens oppgave er å kontrollere at statene overholder forpliktelsene etter konvensjonen, samt komme med generelle uttalelser om bestemmelsene i SP.³⁴ I tillegg er kan komiteen behandle stats- og individklager.³⁵ Uttalelser eller avgjørelser fra internasjonale konvensjonsorganer er ikke anerkjent som en relevant rettskildefaktor etter ICJ-statuttene artikkel 38 (1). Menneskerettighetskomiteens uttalelser og avgjørelser er ikke rettslig bindende.³⁶

Imidlertid uttalte ICJ i *Diallo* at selv om domstolen ikke var pliktig til å følge komiteens uttalelser, måtte de tillegges stor vekt.³⁷ Domstolen begrunnet sitt syn med at det ville bidra til nødvendig klarhet, rettssikkerhet og en konsekvent tolkning av SP.³⁸ Disse synspunktene

³³ Ruud, Ulfstein og Fauchald gir en oversikt over de sentrale rettskilder i folkeretten i Morten Ruud, Geir Ulfstein og Ole Kristian Fauchald, *Utvalgte emner i folkerett*, Oslo 1997, s. 25-34.

³⁴ Jf. SP artikkel 40.

³⁵ Jf. SP artikkel 41 og Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights, vedtatt 16. desember 1966, artikkel 1.

³⁶ Manfred Nowak, *U.N. Covenant on Civil and Political Rights CCPR Commentary*, 2nd revised edition, Kehl/Strasbourg/Arlington 2005, s. XXII.

³⁷ ICJs dom 30. november 2010 *Case concerning Ahmadou Sadio Diallo* (Republic of Guinea v. Democratic Republic of the Congo), avsnitt 66.

³⁸ Op.cit., avsnitt 66.

fremkommer også i juridisk teori.³⁹ Dermed må uttalelser og avgjørelser fra Menneskerettighetskomiteen tillegges stor vekt ved tolkningen av bestemmelser i SP.

Det finnes få uttalelser og avgjørelser som kan være relevante for tolkningen av SP artikkel 19 (2). Imidlertid er Den europeiske menneskerettskonvensjon⁴⁰ (EMK) artikkel 10 nesten likelydende med de nevnte bestemmelser i SP, og de språklige forskjellene mellom bestemmelsene er ikke ment å ha praktisk betydning.⁴¹ Rettspraksis fra internasjonale domstoler er anerkjent som en relevant rettskilde etter ICJ-statuttene artikkel 38 (1) (d). Det er dermed hensiktsmessig å se hen til praksis fra Den europeiske menneskerettighetsdomstol (EMD) når innholdet i retten til fredelig demonstrasjon skal klarlegges.⁴²

ICJ har også anvendt EMD-praksis i forbindelse med tolkingen av bestemmelser i SP, men uttalte ikke hvilken vekt som skal tillegges EMD-praksis i slike tilfeller.⁴³ Etter ordlyden til ICJ-statuttene artikkel 38 (1) (d) skal rettspraksis liten vekt. Imidlertid tillegges rettspraksis i realiteten større vekt enn bestemmelsen tilsier, men den vekten av en konkret dom vil variere.⁴⁴ Når bestemmelser i EMK skal tolkes må EMD-praksis tillegges betydelig vekt.⁴⁵ I denne avhandlingen er SP den primære kilden som skal tolkes, noe som tilsier at relevante avgjørelser og uttalelser fra Menneskerettighetskomiteen må tillegges større vekt enn relevant EMD-praksis. Imidlertid vil EMD-praksis tillegges betydelig vekt i de tilfeller der uttalelser fra Menneskerettighetskomiteen ikke gir bidrag.

2.1.2 Relevante rettskilder for tolking av UNCLOS

ITLOS er en uavhengig domstol etablert i kraft av UNCLOS vedlegg VI.⁴⁶ ITLOS oppgave er å avgjøre tvister angående tolkningen av bestemmelser i, eller anvendelsesområdet til,

³⁹ Nowak, s. XXII.

⁴⁰ The European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, vedtatt 4. november 1950.

⁴¹ Petter F. Wille, Kommentar til Internasjonal konvensjon om sivile og politiske rettigheter, norsk oversettelse i lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett, *Norsk lovkommentar*, 2016, Gyldendal Rettsdata, note 34.

⁴² Nowak, s. XXVI.

⁴³ *Case concerning Ahmadou Sadio Diallo*, avsnitt 68.

⁴⁴ Ruud, Ulfstein og Fauchald, s. 28.

⁴⁵ David Harris m. fl., *Law of the European Convention on Human Rights*, 3. utgave, 2014, s. 20-21.

⁴⁶ Jf. UNCLOS artikkel 287.

UNCLOS.⁴⁷ Dermed vil avgjørelser fra ITLOS være relevante for tolkningen av bestemmelser i UNCLOS.⁴⁸ Spørsmålet er hvilken vekt som skal tillegges ITLOS avgjørelser ved tolkningen av bestemmelser i UNCLOS.

I utgangspunktet har ITLOS avgjørelser stor vekt ved tolkingen av UNCLOS.⁴⁹ Hvilken vekt som tillegges konkrete uttalelser i rettsavgjørelsene avhenger blant annet av domstolens autoritet, om den aktuelle dommen er avsagt under dissens og hvor den relevante uttalelsen fremkommer i dommen.⁵⁰ For eksempel vil en uttalelse i et obiter dicta ha mindre vekt enn en uttalelse i ratio decidendi, og særvtotum der dommere begrunner sitt syn vil også tillegges mindre vekt enn flertallets synspunkter.⁵¹ Dermed vil den rettskildemessige vekten av avgjørelser fra ITLOS variere ut fra en rekke faktorer.

Etter UNCLOS vedlegg VII artikkel 1 jf. konvensjonens del XV kan også tvister som oppstår i forbindelse med UNCLOS løses ved voldgift. The Permanent Court of Arbitration (PCA) har på grunn av dette behandlet flere tvister tilknyttet UNCLOS.⁵² Det er på det rene at voldgiftsavgjørelser er rettslig bindende avgjørelser som vil være relevante for tolkningen av bestemmelser i UNCLOS.⁵³ Spørsmålet er hvilken vekt som skal tillegges voldgiftsavgjørelser fra PCA.

Hvilken vekt som skal tillegges voldgiftsdomstoler avhenger av den aktuelle avgjørelsens kvalitet.⁵⁴ På grunn av at PCA er en permanent voldgiftsdomstol, har et fast utvalg av dommere å velge mellom, utveksler dokumenter med ITLOS og har lang erfaring med å

⁴⁷ Jf. UNCLOS artikkel 288.

⁴⁸ Jf. ICJ-statuttene artikkel 38 nr. 1 (d).

⁴⁹ Ruud, Ulfstein og Fauchald, s. 29.

⁵⁰ Op.cit., s. 28-29.

⁵¹ Op.cit., s. 29.

⁵² Contribution of The Permanent Court of Arbitration to the report of the Secretary-general on oceans and the Law of the Sea, punkt C.

⁵³ Jf. ICJ-statuttene artikkel 38 nr. 1 (d).

⁵⁴ Ruud og Ulfstein, s. 77.

behandle saker tilknyttet UNCLOS vil avgjørelser som er relevante for tolkningen av de aktuelle bestemmelser i UNCLOS tillegges stor vekt.⁵⁵

2.1.3 Øvrige relevante rettskilder for avhandlingen

The International Maritime Organization (IMO) er et spesialbyrå for FN som setter internasjonale standarder for å sikre, trygg, miljøvennlig og sikker skipsfart.⁵⁶ Resolusjoner og uttalelser fra IMO er såkalt soft law, fordi de ikke er rettslig bindende anbefalinger for statene.⁵⁷ Slike kilder er ikke nevnt som en av de relevante rettskildene i ICJ-statuttene artikkel 38 (1), men vil ha grunnlag i en traktat og dermed implisitt være relevant som rettskilde etter bestemmelsen.⁵⁸ Resolusjoner og uttalelser er ansett for å være uttrykk for en politisk eller moralsk forpliktelse for statene.⁵⁹ Dette tilsier at resolusjoner og uttalelser fra IMO må tillegges liten rettskildemessig vekt.

Reelle hensyn og rimelighetsbetraktninger vil også være relevante rettskildefaktorer.⁶⁰ Imidlertid er det uenighet i juridisk litteratur hvorvidt reelle hensyn og rimelighetsbetraktninger kan tillegges selvstendig vekt.⁶¹ Dette tilsier at reelle hensyn og rimelighetsbetraktninger har liten rettskildemessig vekt. Imidlertid har ICJ, særlig i havrettslige spørsmål, henvist til rimelighetsbetraktninger.⁶² Derfor vil rimelighetsbetraktninger og reelle hensyn bli tillagt stor vekt dersom de øvrige relevante rettskildefaktorene ikke gir rettskildemessig bidrag for avhandlingen.

⁵⁵ Contribution of The Permanent Court of Arbitration to the report of the Secretary-general on oceans and the Law of the Sea, punktene B og F iii. Se også Members of the Court, PCA sine nettsider.

⁵⁶ Jf. Convention on the International Maritime Organization, vedtatt 6. mars 1948 (IMO-konvensjonen) artikkel 1.

⁵⁷ Ruud og Ulfstein, s. 71. Se også IMO-konvensjonen artikkel 2.

⁵⁸ Ruud og Ulfstein, s. 71.

⁵⁹ Ruud, Ulfstein og Fauchald, s. 39.

⁶⁰ ICJ-statuttene artikkel 38 nr. 1 (d). Se også Ruud, Ulfstein og Fauchald, s. 33-34.

⁶¹ Ruud, Ulfstein og Fauchald, s. 34.

⁶² Op.cit., s. 34.

2.2 Hvordan skal den potensielle rettighetskonflikten mellom retten til ytringsfrihet og kyststatens suverene rettigheter løses?

Innledningsvis ble det redegjort for hvordan og hvorfor det er en potensiell rettighetskonflikt mellom retten til ytringsfrihet kyststatens suverene rettigheter til naturressursene i forbindelse med fredelige demonstrasjoner i den eksklusive økonomiske sone. Rettighetene som potensielt er i konflikt med hverandre utledes fra to traktatbestemmelser i henholdsvis SP og UNCLOS. For å kunne konstatere en potensiell traktatkonflikt er det tilstrekkelig at rettighetene etter de aktuelle bestemmelsene ikke kan gjennomføres fullt ut i alle mulige tilfeller som bestemmelsene er ment til å omfatte.⁶³ Dermed er det en potensiell traktatkonflikt mellom UNCLOS artikkel 56 (1) (a) og SP artikkel 19 (2) når fredelige demonstrasjoner utføres i den eksklusive økonomiske sone på en måte som vanskeliggjør eller hindrer kyststaten i å utøve sine suverene rettigheter til naturressursene. Spørsmålet er derfor hvordan en potensiell traktatkonflikt skal løses.

I juridisk teori gjøres det et skille mellom reelle og falske traktatkonflikter.⁶⁴ Hvorvidt det er tale om en reell eller falsk traktatkonflikt må klarlegges gjennom traktattolkning.⁶⁵ Falske, eller tilsynelatende, konflikter kan harmoniseres eller tolkes bort.⁶⁶ Dersom den potensielle traktatkonflikten ikke kan løses gjennom tolking og harmonisering er det tale om en reell konflikt som må løses ved hjelp av andre mekanismer.⁶⁷ Derfor må det først undersøkes om det er mulig å løse den potensielle traktatkonflikten mellom SP artikkel 19 (2) og UNCLOS artikkel 56 (1) (a) ved å tolke og harmonisere bestemmelsene i forhold til hverandre.

I den forbindelse skal det, i tråd med alminnelig folkerettslig metode, tas utgangspunkt i generelle prinsipper for traktattolkning som kan fremgå av konvensjoner, internasjonal rettspraksis og internasjonal sedvanerett.⁶⁸

⁶³ Seyed Ali Sadat-Akhavi, *Methods of Resolving Conflicts between treaties*, Leiden/Boston 2003, s. 7.

⁶⁴ Ingvild U. Jakobsen, *Marine Protected Areas in International Law. An Arctic perspective*, Leiden/Boston 2016, s. 281 og Sadat-Akhavi, s. 25-43.

⁶⁵ Jakobsen, s. 281.

⁶⁶ Se Jakobsen, s. 281 med videre henvisninger til Christina Voigt, *Sustainable Development as a Principle of International Law: Resolving Conflict between Climate Measures and WTO Law*, Leiden 2009, s. 198.

⁶⁷ Jakobsen, s. 250.

⁶⁸ Ruud og Ulfstein, s. 89.

ICJ uttalte i *Right of Passage over the Indian ocean* at det prinsipielle utgangspunktet i internasjonal rett er at en traktattekst: “must...be interpreted as producing and intended to produce effects in accordance with existing law and not in violation of it”.⁶⁹ Altså er utgangspunktet en presumsjon for at det ikke er konflikt mellom to traktatbestemmelser, og at bestemmelsene må tolkes slik at de harmoniserer med andre folkerettslige regler. I samme retning trekker Wien-konvensjonen artikkel 31(3) (c) som slår fast at det ved tolkningen av en traktatbestemmelse, sammen med konteksten må tas hensyn til ”any relevant rules of international law applicable in the relations between the parties”. Ut fra ICJs uttalelser og artikkel 31 (3) (c) er altså andre folkerettslige regler en relevant rettskildefaktor ved tolkingen av en traktatbestemmelse, men hvordan de mer konkret skal anvendes ved tolkningen og hvilken vekt som kan tillegges andre folkerettslige regler er fortsatt uklart.

Traktatbestemmelser har ofte en vag ordlyd, noe som tillater at bestemmelsene blir tolket slik at de ikke kommer i konflikt med andre stater. Statene tolker gjerne bestemmelsene slik at konflikter unngås.⁷⁰ Imidlertid fremgår det av Wien-konvensjonen artikkel 31 nr. 1 traktatbestemmelser må tolkes ”in good faith”. Dette tilsier at det er en grense for hva som kan innfortolkes i ordlyden til en traktatbestemmelse, og dermed en grense for når bestemmelser kan harmoniseres ved å tolke dem. Derfor skal det i det videre undersøkes om UNCLOS eller SP gir bidrag til hvordan den potensielle traktatkonflikten mellom bestemmelser i disse konvensjonene skal løses.

Etter SP artikkel 19 (3) kan staten gjøre inngrep i fredelige demonstrasjoner dersom nærmere bestemte vilkår er oppfylte. Ut fra bestemmelsen kan det i enkelte tilfeller være andre interesser eller formål som må veie tyngre enn retten til fredelig demonstrasjon. Dette taler for at SP artikkel 19 (3) kan bidra til å løse den potensielle traktatkonflikten ved at kyststaten kan gjøre inngrep i fredelige demonstrasjoner dersom vilkårene i de nevnte bestemmelsene er oppfylte.

⁶⁹ ICJs dom 26. november 1957, *Case concerning Right of passage over Indian territory* (Portugal v. India), s. 21.

⁷⁰ Report of the Study Group on Fragmentation of International Law: Difficulties arising from the Diversification and expansion of International Law, ILC, avsnitt 41.

I følge UNCLOS fortale er konvensjonens formål: ”to settle, in a spirit of mutual understanding and cooperation, all issues regarding the law of the sea”.⁷¹ Det fremkommer videre av fortalen at partene ønsket å etablere en egen og enhetlig “legal order” for havområdene.⁷² UNCLOS blir ofte populært omtalt som havets grunnlov ettersom konvensjonen er så omfattende.⁷³ Uttalelsene i fortalen, sammenholdt med hvordan konvensjonen blir omtalt tilsier at UNCLOS er ment å regulere absolutt alle spørsmål som måtte oppstå i forbindelse med havområdene. Dette tilsier at det ikke kan tas hensyn til andre internasjonale regler når det nærmere innholdet i bestemmelser i UNCLOS skal klarlegges.

I samme retning trekker partenes anerkjennelse i fortalen av at ”matters not regulated by this Convention continue to be governed by the rules and principles of general international law”.⁷⁴ Denne uttalelsen tilsier at spørsmål som ikke er regulert i UNCLOS skal løses ved hjelp av andre folkerettslige regler, og ikke gjennom en tolkning av UNCLOS egne bestemmelser.

Imidlertid fremgår det av UNCLOS artikkel 311 (2) at

“This Convention shall not alter the rights and obligations of States Parties which arise from other agreements compatible with this Convention and which do not affect the enjoyment by other States Parties of their rights or the performance of their obligations under this Convention.”

Denne bestemmelsen tilsier at det likevel må tas hensyn til andre folkerettslige bestemmelser når det nærmere innholdet i bestemmelser i UNCLOS skal klarlegges. Derfor skal det undersøkes om det er noen bestemmelser i UNCLOS som kan bidra til tolkingen av UNCLOS artikkel 56 (1) (a) og hvordan kyststatens suverene rettigheter skal harmoniseres med andre rettigheter.

Av UNCLOS artikkel 56 (2) fremgår det at kyststaten må ta ”due regard” til andre staters rettigheter og plikter når den utøver sine suverene rettigheter til naturressursene etter artikkel 56 (1) (a). På den andre siden skal det også tas ”due regard” til kyststatens rettigheter når

⁷¹ UNCLOS fortale, første avsnitt.

⁷² UNCLOS fortale, fjerde avsnitt.

⁷³ FN-sambandet.

⁷⁴ UNCLOS fortale, siste avsnitt.

øvrige stater utøver sine rettigheter og plikter i den eksklusive økonomiske sone, jf. UNCLOS artikkel 58 (3). Disse bestemmelsene tilsier at kyststatens suverene rettigheter til naturressursene må balanseres mot øvrige staters rettigheter.

Av UNCLOS artikkel 56 (2) fremgår det at kyststaten må ta "due regard" til andre staters rettigheter og plikter når den utøver sine suverene rettigheter til naturressursene etter artikkel 56 (1) (a). På den andre siden skal det også tas "due regard" til kyststatens rettigheter når øvrige stater utøver sine rettigheter og plikter i den eksklusive økonomiske sone, jf. UNCLOS artikkel 58 (3). Disse bestemmelsene tilsier at kyststatens suverene rettigheter til naturressursene må balanseres mot øvrige staters rettigheter. Dette taler for at rettighetskollisjonen mellom kyststatens suverene rettigheter til naturressursene og aktivistenes rett til fredelig demonstrasjon må løses gjennom å tolke bestemmelsene. UNCLOS artikkel 78 (2) viser også til at andre rettigheter må tas hensyn til når kyststaten utøver sine rettigheter. Denne bestemmelsen tilsier også at rettighetskonflikten må løses gjennom å tolke de aktuelle bestemmelsene.

Det at det vises til øvrige internasjonale regler og andre staters rettigheter og plikter flere steder i UNCLOS tyder på at meningen er å harmonisere kyststatens suverene rettigheter med andre rettigheter. Også retten til ytringsfrihet etter SP artikkel 19 (2) også i enkelte tilfeller må harmoniseres eller avveies mot andre rettigheter. Dermed må den potensielle traktatkonflikten mellom UNCLOS artikkel 56 (1) (a) og SP artikkel 19 (2) søkes løst gjennom en tolkning av de respektive bestemmelsene, for så og undersøke om de kan virke ved siden av hverandre. Dersom dette ikke er mulig vil det være en reell konflikt som må løses ut fra andre mekanismer.

3 Retten til fredelig demonstrasjon i den eksklusive økonomiske sone etter SP

3.1 Hvilket vern har fredelige demonstrasjoner i den eksklusive økonomiske sone etter SP?

3.1.1 Er kyststaten forpliktet etter SP i den eksklusive økonomiske sone?

Det følger av SP artikkel 2 (1) at kyststaten som part i konvensjonen ”undertakes to respect and to ensure to all individuals within its territory and subject to its jurisdiction the rights recognized in the present Covenant”.

Ordlyden tilsier at stater bare er forpliktet etter konvensjonen overfor individer som er innenfor statens eget territorium og som staten kan utøve sin jurisdiksjon over. Altså er det etter ordlyden tale om to kumulative vilkår som må være oppfylte for at staten skal være forpliktet etter konvensjonen, og følgelig at individer skal kunne påberope seg rettigheter etter konvensjonen overfor denne staten. En stats territorium består først og fremst av landterritoriet, men også indre farvann og territorialfarvannet omfattes av en kyststats territorium (som den kan utøve sin suverenitet på).⁷⁵ Dette taler for at kyststaten ikke er forpliktet etter SP i den eksklusive økonomiske sone, selv om den kan utøve jurisdiksjon (over individer) i forbindelse med sine suverene rettigheter til naturressursene, fordi sonen ikke er kyststatens territorium. Imidlertid ville det å legge en slik forståelse av bestemmelsen til grunn for når en stat er forpliktet kunne føre til uheldige resultater ettersom en stat kan utøve jurisdiksjon over individer også utenfor sitt territorium, og ikke alltid kan utøve jurisdiksjon over individer innenfor sitt territorium.⁷⁶

Menneskerettighetskomiteen uttaler General Comment no. 31 at

“the enjoyment of Covenant rights is not limited to citizens of States Parties but must also be available to all individuals, regardless of nationality or statelessness...who

⁷⁵ Jf. UNCLOS artikkel 2.

⁷⁶ Nowak, s. 43.

may find themselves in the territory *or* subject to the jurisdiction of the State Party.”⁷⁷
(min utheving)

Denne uttalelsen tilsier at vilkårene i bestemmelsen er ment å være alternative, slik at det vil være tilstrekkelig at en stat utøver sin jurisdiksjon for at de skal være forpliktet etter SP. Dette taler for at kyststaten er bundet av SP i den eksklusive økonomiske sone når de utøver jurisdiksjon over individer i forbindelse med utøvelsen av sine suverene rettigheter til naturressursene. Adgangen til å påberope seg retten til ytringsfrihet etter SP har også blitt anerkjent av dommere i ITLOS, i forbindelse med *The Arctic Sunrise Case* noe som trekker i samme retning.⁷⁸

I utgangspunktet skal ordlyden tillegges stor vekt, noe som tilsier at vilkårene i bestemmelsen ikke kan ansees som alternative vilkår. Imidlertid tilsier bakgrunnen for ordlydens utforming at den ikke var ment å begrense en stats forpliktelser etter SP til å kun gjelde individer innenfor dens territorium.⁷⁹ Derfor forstås bestemmelsen i tråd med Menneskerettighetskomiteens tolkning, som også tar i betraktning konvensjonens formål.⁸⁰

Dermed er kyststaten forpliktet etter SP i den eksklusive økonomiske sone når den utøver jurisdiksjon i forbindelse med sine suverene rettigheter til naturressursene.⁸¹

3.1.2 Er retten til fredelig demonstrasjon vernet av SP?

I praksis vurderes lovligheten av en demonstrasjon ofte etter både SP artikkel 19 (2) og artikkel 21, eller tilsvarende bestemmelser i andre regionale menneskerettslige traktater.⁸²

SP artikkel 19 (2) slår fast at

⁷⁷ General Comment no. 31 ”The Nature of the General Legal Obligation Imposed on States Parties to the Covenant”, avsnitt 10.

⁷⁸ ITLOS sak 22. november 2013, *The Arctic Sunrise Case* (Kingdom of the Netherlands v. Russian Federation), Provisional Measures. Joint separate opinion of Judges Wolfrum and Kelly, avsnitt 14.

⁷⁹ Nowak, s. 43.

⁸⁰ Nowak, s. 44.

⁸¹ Jf. UNCLOS artikkel 56 (1) (a).

⁸² Se for eksempel: Menneskerettighetskomiteens sak no 412/1990 *Kivenmaa v. Finland*, avsnitt 1, EMDs dom *Drieman and Others v. Norway*, s. 7 og EMDs dom 6. mai 2003 *Appleby and Others v. The United Kingdom*, avsnitt 32 og 51.

”Everyone shall have the right to freedom of expression; this right shall include freedom to seek, receive and impart information and ideas of all kinds, regardless of frontiers either orally, in writing or in print, in the form of art or any other media of his choice”

SP artikkel 21 slår fast at “The right of peaceful assembly shall be recognized”. Altså verner SP artikkel 19 (2) retten til ytringsfrihet og SP artikkel 21 retten til fredelig forsamling. Dermed kan artikkel 19 (2) ansees som kjernebestemmelsen som gir individet en rett til å ytre sine meninger, og at artikkel 21 verner en mulig måte å spre disse meningene på i offentligheten.⁸³

Menneskerettighetskomiteen anser SP artikkel 19 (2) som en nødvendig forutsetning for at retten til forsamlingsfrihet etter artikkel 21 skal kunne finne sted.⁸⁴ Altså er artikkel 19 (2) og artikkel 21 nært knyttet sammen. Dette tilsier at en rett til fredelig demonstrasjon kan være vernet av begge bestemmelsene, forutsatt at demonstrasjonen utføres av flere i en forsamling.

Frem til i dag har fredelige demonstrasjoner i den eksklusive økonomiske sone stort sett blitt utført i regi av ikke-statlige organisasjoner, og dermed av flere individer sammen i en forsamling. Dette tilsier at retten til fredelig demonstrasjon i den eksklusive økonomiske sone kan vurderes etter begge bestemmelsene. Imidlertid vil ikke nødvendigvis alle fredelige demonstrasjoner i den eksklusive økonomiske sone i fremtiden utføres av flere i en forsamling. I tillegg kan et inngrep i en fredelig demonstrasjon representere et brudd på ytringsfriheten, og ikke i forsamlingsfriheten selv om den er utført av flere i en forsamling. Forholdet mellom SP artikkel 19 (2) og artikkel 21 er heller ikke klarlagt av Menneskerettighetskomiteen.⁸⁵ Derfor vil det i det videre tas utgangspunkt i SP artikkel 19 (2) ettersom den verner retten til ytringsfrihet generelt.

Spørsmålet er dermed om fredelige demonstrasjoner i den eksklusive økonomiske sone er vernet av SP artikkel 19 (2).

⁸³ Nowak, s. 483.

⁸⁴ General Comment no. 34 “Article 19: Freedoms of opinion and expression”, avsnitt 4.

⁸⁵ *Kivenmaa v. Finland*, avsnitt 9.2.

Bestemmelsen verner etter sin ordlyd friheten til å uttrykke seg om noe. Altså er det noe mer enn å ha en mening eller tanke om noe. Det fremgår også av bestemmelsen at retten til ytringsfrihet omfatter meddelelse av alle typer ideer og informasjon uavhengig av til hvem og hvor mange. Menneskerettighetskomiteen legger samme forståelse av bestemmelsen til grunn i General Comment no. 34, og uttaler også at bestemmelsen også i utgangspunktet verner ytringer som må ansees som dypt støtend.⁸⁶ Det fremgår videre av bestemmelsens ordlyd at den verner ytringer uavhengig av formidlingsmåte. Menneskerettighetskomiteen har uttalt at SP artikkel 19 (2) verner ”all forms of expression and the means of their dissemination”.⁸⁷ Altså kan de som ønsker å spre et budskap eller meddele en ytring velge formidlingsmåte ut fra hva de selv synes er hensiktsmessig. Bestemmelsens ordlyd sammenholdt med Menneskerettighetskomiteens uttalelser tilsier at SP artikkel 19 (2) i utgangspunktet verner absolutt alle typer ytringer og mulige måter å uttrykke dem på. En demonstrasjon er en ofte benyttet måte å spre et budskap ut i offentligheten på. Dette tilsier at fredelige demonstrasjoner i den eksklusive økonomiske sone også er vernet av bestemmelsen.

Oude Elferink foretar en analyse av relevant EMD-praksis som omhandler demonstrasjoner både på landterritoriet og i maritime soner i sin artikkel. Fra denne analysen fremgår det at demonstrasjoner både på landterritoriet og i alle maritime soner som utgangspunkt er vernet av bestemmelsen i EMK tilsvarende SP artikkel 19 (2).⁸⁸ Imidlertid argumenterte en amerikansk domstol i 2013 med at demonstrasjoner utført på det åpne hav ikke kunne være vernet av retten til ytringsfrihet ettersom det ikke er et publikum å spre ytringene til i slike tilfeller.⁸⁹ Et slikt argument kunne også vært anvendt mot demonstrasjoner i den eksklusive økonomiske sone, ettersom det stort sett ikke er andre mennesker i dette området heller. Dermed kan det stilles spørsmål ved om fredelige demonstrasjoner i den eksklusive økonomiske sone er vernet av SP artikkel 19 (2), ettersom det ikke er et publikum å ytre seg til der.

Først og fremst kan det ikke innfortolkes et krav om at ytringene som spres gjennom fredelig demonstrasjon må nå ut til et visst antall personer, ettersom det er de som ønsker å ytre seg

⁸⁶ General Comment no. 34, avsnitt 11.

⁸⁷ General Comment no. 34, avsnitt 12.

⁸⁸ Oude Elferink, s. 259-270.

⁸⁹ Oude Elferink, s. 263.

selv bestemmer hvordan de ønsker å spre ytringene sine. I forbindelse med fredelige demonstrasjoner som utføres i nærheten av en hvalskute eller en oljeplattform kan aktivistene ha et publikum i de som er om bord på skuten eller plattformen.

Store deler av verdens befolkning benytter seg i dag av ulike sosiale medier, som for eksempel Facebook, Snapchat og Instagram.⁹⁰ På disse plattformene kan man legge ut bilder og videoer både direkte og i etterkant av en hendelse. På Facebook-siden til Greenpeace International ligger en video som blant annet ble filmet med kamera festet på kajakken under demonstrasjonen nevnt i innledningen.⁹¹ Slik benytter Greenpeace sosiale medier for å spre budskapet sitt, og får via sosiale medier et publikum å spre ytringene sine til. Dette taler for at fredelige demonstrasjoner i den eksklusive økonomiske sone er vernet, ettersom aktivistene får spredt budskapet sitt via sosiale medier.

I tillegg kan fredelige demonstrasjoner i den eksklusive økonomiske sone skape medieoppslag i ettertid, slik at aktivistenes ytringer blir spredt via tradisjonelle medier under, eller i etterkant av demonstrasjonen. Etter dette må fredelige demonstrasjoner i den eksklusive økonomiske sone være vernet av SP artikkel 19 (2) selv om det ikke er et publikum direkte tilstede.

Selv om SP artikkel 19 (2) gir et omfattende vern av retten til ytringsfrihet, herunder retten til fredelig demonstrasjon, kan det stilles spørsmål ved om bestemmelsen også verner ulovlige måter å spre ytringer på. For eksempel demonstrasjoner som er fredelige som sådan, men som på grunn av måten de utføres på krenker eller hindrer utøvelsen av andres rettigheter, eller er ulovlige etter nasjonale lovbestemmelser.

Det omfattende vernet SP artikkel 19 (2) gir ytringer og måten å spre ytringene på taler for at også demonstrasjoner som representerer en rettighetskrenkelse eller er ulovlig også er vernet av bestemmelsen. Ettersom den i utgangspunktet verner alle ytringer. I *Cissé v. France* kom EMD til at ulovlig husokkupasjon var vernet av EMK artikkel 11, som tilsvarer SP artikkel 21.⁹² Dette tilsier at fredelige demonstrasjoner som blir utført på en måte som er ulovlig etter nasjonal lovgivning automatisk ikke er vernet av bestemmelser som verner retten til fredelig

⁹⁰ Facebook er størst med 1,37 milliarder aktive brukere daglig per 30. september 2017 i følge Facebooks hjemmeside.

⁹¹ Greenpeace International på Facebook.

⁹² Se EMDs dom 9. april 2002 *Cissé v. France*, avsnitt 35-40.

demonstrasjon. Det er ingenting som tilsier at det er problematisk i forbindelse med SP artikkel 19 (2) å ilegge noen strafferettslige reaksjoner i ettertid, dersom gjennomføringen av en fredelig demonstrasjon medførte et lovbrudd. Altså vil ikke det at ulovlige demonstrasjoner i utgangspunktet er vernet av artikkel 19 (2) medføre negative konsekvenser for statens adgang til å gjøre inngrep i rettigheten eller til å straffe. På grunn av de ovennevnte momentene legges det til grunn for videre drøftelse at ulovlige fredelige demonstrasjoner også er vernet av SP artikkel 19 (2). Dermed vil fredelige demonstrasjoner som utføres mot hvalfangst eller petroleumsvirksomhet i den eksklusive økonomiske sone på en måte som bryter med nasjonal lovgivning ansees for å være vernet av SP artikkel 19 (2).

Retten til fredelig demonstrasjon i den eksklusive økonomiske sone er dermed vernet av SP artikkel 19 (2).

3.2 Kyststatens adgang til å gjøre inngrep i fredelige demonstrasjoner i den eksklusive økonomiske sone etter SP

Retten til ytringsfrihet, herunder retten til fredelig demonstrasjon etter SP artikkel 19 (2) er ikke en absolutt rettighet. Det fremgår av SP artikkel 19 (3) at ”The exercise of the rights provided for in paragraph 2 of this article carries with it special duties and responsibilities. It may therefore be subject to certain restrictions”. Etter bestemmelsen kan kyststaten gjøre inngrep i fredelige demonstrasjoner i den eksklusive økonomiske sone på grunn av at utøvelsen av retten til ytringsfrihet medfører spesielle plikter og ansvar.⁹³ Imidlertid fremgår det videre av bestemmelsen at inngrep:

“shall only be such as are provided by law and are necessary:

- (a) For respect of the rights or reputations of others;
- (b) For the protection of national security or of public order (ordre public), or of public health or morals”

⁹³ Se General Comment no. 34, avsnitt 21 og Nowak, s. 459 der det fremkommer at ordlyden ”special duties and responsibilities” ikke er ment å ha selvstendig betydning, men er et uttrykk for det generelle menneskerettslige prinsippet om at inngrep fra et annet individ også er vernet av bestemmelsen.

Etter bestemmelsen må kyststatens inngrep i en fredelig demonstrasjon i den eksklusive økonomiske sone ha hjemmel i lov og være nødvendig for å oppnå et av formålene som fremgår av bestemmelsens litra (a) og (b).

På grunn av at denne avhandlingen har et rent folkerettslig perspektiv vil det bare kort redegjøres for kravet om at inngrepet må hjemmel i lov. Det er ikke tilstrekkelig for å oppfylle lovkravet at det eksisterer en lovhjemmel i nasjonal rett, den må også være tilstrekkelig klar og presis slik at individer kan forutberegne sin rettsstilling og justere adferden sin etter den.⁹⁴ I tillegg må hjemmelen være offentlig slik at det i det hele tatt skal være mulig å forutberegne sin rettsstilling.⁹⁵ For videre drøftelser forutsettes det at kyststaten har hjemmel i lov for det aktuelle inngrepet. Det neste spørsmålet er derfor hva som skal til for at et inngrep i retten til ytringsfrihet, herunder retten til fredelig demonstrasjon skal oppfylle nødvendighetsvilkåret i SP artikkel 19 (3).

En naturlig språklig forståelse av nødvendig tilsier at et inngrep i retten til ytringsfrihet må være den eneste muligheten for å oppnå et av formålene i SP artikkel 19 (3) (a) og (b). Menneskerettighetskomiteen uttaler at nødvendighetsvilkåret må tolkes strengt.⁹⁶ Dette tilsier at det er en høy terskel for at et inngrep i en fredelig demonstrasjon ansees som nødvendig. Menneskerettighetskomiteen har også innfortolket et krav om proporsjonalitet i nødvendighetsvilkåret.⁹⁷ I proporsjonalitetsvurderingen skal det tas i betraktning om inngrepet i det hele tatt er egnet til å oppnå det aktuelle formålet, om formålet kunne ha blitt oppnådd på en mindre inngripende måte, inngrepets art i forhold til den interessen som inngrepet hadde til formål å beskytte, samt i hvilken sammenheng og på hvilken måte ytringen ble fremsatt på.⁹⁸ Dette tilsier at det må foretas en avveining mellom kyststatens inngrep i demonstrasjonen og formålet som ønskes oppnådd med inngrepet for å avgjøre om inngrepet er nødvendig.

⁹⁴ General Comment no. 34, avsnitt 25.

⁹⁵ Op.cit., avsnitt 25.

⁹⁶ Op.cit., avsnitt 22.

⁹⁷ General Comment no. 34, avsnitt 22.

⁹⁸ General Comment no. 34, avsnitt 34.

Følgelig blir spørsmålet hvilke konkrete formål som etter SP artikkel 19 (3) kan begrunne et inngrep i fredelige demonstrasjoner mot hvalfangst eller petroleumsvirksomhet, i den eksklusive økonomiske sone.

Etter SP artikkel 19 (3) (a) og (b) er formålene som kan begrunne et inngrep i retten til ytringsfrihet, og dermed inngrep i fredelige demonstrasjoner: ”the rights or reputations of others”, ”national security”, ”public order” og ”public health or morals”. Bestemmelsens ordlyd tilsier at den angir en uttømmende liste over formål som kan begrunne inngrep i fredelige demonstrasjoner. Menneskerettighetskomiteen understreker i General Comment no. 34 at inngrep ikke er tillatt: ”on grounds not specified in paragraph 3, even if such grounds would justify restrictions to other rights protected in the Covenant”. Altså må inngrep i fredelige demonstrasjoner i den eksklusive økonomiske sone være begrunnet i et av de ovennevnte formålene for å være et legitimt inngrep etter SP artikkel 19 (3).

Imidlertid har formålene som fremkommer av SP artikkel 19 (3) en vag ordlyd. Derfor må hver av de angitte formålene tolkes for å klarlegge hvilke legitime formål som kan begrunne inngrep i fredelige demonstrasjoner mot hvalfangst eller petroleumsvirksomhet etter SP artikkel 19 (3).

3.2.1 Hvilke legitime formål kan begrunne inngrep i fredelige demonstrasjoner i den eksklusive økonomiske sone?

Etter SP artikkel 19 (3) (a) er for det første hensynet til ”rights...of others” ansett som et legitimt formål for inngrep i retten til ytringsfrihet etter SP artikkel 19 (2). Spørsmålet er dermed om kyststatens suverene rettigheter til naturressursene kan begrunne inngrep i fredelige demonstrasjoner i den eksklusive økonomiske sone.

Etter bestemmelsens ordlyd kan det gjøres inngrep i en fredelig demonstrasjon for å beskytte andres rettigheter. En naturlig språklig forståelse av andres rettigheter tilsier at det bare er for beskyttelse av andre individers rettigheter som kan begrunne inngrep etter SP artikkel 19 (3) (a). Menneskerettighetskomiteen uttaler at formålet er ment å omfatte ”...human rights as recognized in the Covenant and more generally in international human rights law”.⁹⁹ Etter ordlyden og Menneskerettighetskomiteens uttalelser kan ikke inngrep i fredelige

⁹⁹ General Comment no. 34, avsnitt 28.

demonstrasjoner begrunnes med hensynet til kyststatens suverene rettigheter til naturressursene.

I *Arctic Sunrise-voldgiften* uttalte voldgiftsdomstolen at

“the protection of a coastal State’s sovereign rights is a legitimate aim that allows it to take appropriate measures for that purpose...The Tribunal has given careful and detailed consideration to the types of protest actions that could reasonably be considered as constituting an interference with the exercise of those sovereign rights, particularly in the context of the case at hand. In that regard, the Tribunal considers that it would be reasonable for a coastal State to act to prevent: (i) violations of its laws adopted in conformity with the Convention; (ii) dangerous situations that can result in injuries to persons and damage to equipment and installations; (iii) negative environmental consequences...and (iv) delay or interruption in essential operations. All of these are legitimate interests of coastal States.”¹⁰⁰

Voldgiftsdomstolen ser ut til å bare slå fast at kyststatens suverene rettigheter til naturressursene etter UNCLOS artikkel 56 (1) (a) er et legitimt formål som kan begrunne et inngrep i fredelige demonstrasjoner. Det gis ingen henvisning til hvilket formål i SP artikkel 19 (3) (a) og (b) eller i andre tilsvarende hjemler for inngrep de tar utgangspunkt i. På grunn av at voldgiftsdomstolen tar utgangspunkt i kyststatens suverene rettigheter forstås uttalelsen som om at de mener at kyststatens suverene rettigheter til naturressursene må ansees som andres rettigheter etter artikkel 19 (3) (a). Dette taler for at hensynet til kyststatens suverene rettigheter til naturressursene er et legitimt formål som kan begrunne inngrep i fredelige demonstrasjoner i den eksklusive økonomiske sone. Imidlertid er dette uttalelser fra en voldgiftsdomstol, og ettersom Menneskerettighetskomiteen er klar på at det bare er andre menneskerettigheter som er ment å omfattes av artikkel 19 (3) (a) tillegges uttalelsene fra voldgiftsdomstolen liten vekt. Dermed kan ikke hensyn til kyststatens suverene rettigheter til naturressursene ansees som et legitimt formål som kan begrunne inngrep i fredelige demonstrasjoner i den eksklusive økonomiske sone. Spørsmålet er om andre

¹⁰⁰ PCA, *The Arctic Sunrise Arbitration* (the Kingdom of Netherlands v. the Russian federation), award on the merits av 14. august 2015, avsnitt 326 og 327.

menneskerettigheter kan begrunne inngrep i fredelige demonstrasjoner i den eksklusive økonomiske sone.

Fredelige demonstrasjoner mot petroleumsvirksomhet utføres gjerne gjennom okkupasjon av plattformen, ved at aktivister lenker seg fast til den og henger opp bannere på plattformen. Det legges til grunn for videre drøftelse at de har tatt seg opp på plattformen uten tillatelse. At demonstrasjonen utføres gjennom en ulovlig handling er i seg selv ikke tilstrekkelig til at kyststaten har legitim grunn til å gripe inn i demonstrasjonen etter SP artikkel 19 (3).¹⁰¹

Imidlertid gir ikke retten til ytringsfrihet, herunder retten til fredelig demonstrasjon, en automatisk adgang til privat eiendom.¹⁰² EMD uttalte i *Appleby* at det bare er i tilfeller der ”the bar on access to property has the effect of preventing any effective exercise of freedom of expression or it can be said that the essence of the right has been destroyed” at staten kan ha en plikt til å regulere eiendomsrettigheter.¹⁰³ I *Appleby* anførte klagerne at den mest effektive måten å få spredt budskapet sitt på var å få tilgang til et privateid kjøpesenter. EMD konkluderte imidlertid med at klagerne ikke hadde blitt fratatt retten til å ytre seg gjennom å bli nektet adgang til senteret, fordi de hadde flere alternative måter å få spredt ytringene sine på.¹⁰⁴

Oljeplattformer ansees, i motsetning til sikkerhetssonen rundt som privat eiendom.¹⁰⁵ Dermed vil eiendomsretten til oljeplattformens eiere bli krenket av en fredelig demonstrasjon som utføres ved å borde oljeplattformen.¹⁰⁶ Den private eiendomsretten kan ansees som andres rettigheter etter SP artikkel 19 (3) (a) ettersom det er en anerkjent menneskerettighet etter EMK P1-1.¹⁰⁷ EMK P1-1 omfatter etter sin ordlyd både fysiske og juridiske personer. Dette støttes av Menneskerettighetskomiteens uttalelser om at andres rettigheter i SP artikkel 19 (3)

¹⁰¹ Se avhandlingens punkt 3.1.2.

¹⁰² *Appleby and Others v. United Kingdom*, avsnitt 47.

¹⁰³ Op.cit., avsnitt 47.

¹⁰⁴ Op.cit., avsnitt 48.

¹⁰⁵ Oude Elferink, s. 265. Etter UNCLOS artikkel 60 (4) jf. artikkel 80 har kyststaten adgang til å opprette spesielle sikkerhetssoner rundt plattformen.

¹⁰⁶ Oude Elferink, s. 266.

¹⁰⁷ Protocol to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, vedtatt 4. november 1950, artikkel 1.

(a) omfatter andre menneskerettigheter enn de som følger av SP.¹⁰⁸ Det fremgår også av juridisk litteratur at hensynet til andres eiendomsrett er et legitimt formål for inngrep i fredelige demonstrasjoner.¹⁰⁹ Etter dette er hensynet til andres eiendomsrett et legitimt formål som kan begrunne inngrep i fredelige demonstrasjoner i den eksklusive økonomiske sone.

I de tilfellene der en fredelig demonstrasjon utføres ved å blokkere området et petroleumsselskap skal til å plassere en leterigg krenker er det området av sjøen som aktivistenes fartøy befinner seg på i utgangspunktet uproblematisk å utføre en fredelig demonstrasjon i. Det er ingen som har privat eiendomsrett til dette området av sjøen som sådan, og da er hovedregelen at det er tillatt å utføre fredelige demonstrasjoner i den eksklusive økonomiske sone. Imidlertid har petroleumsselskapet gjennom konsesjon fått en eiendomsrett til de petroleumsforekomstene de utvinner.¹¹⁰ Dermed fører den fredelige demonstrasjonen i området over petroleumsforekomsten til at petroleumsselskapet ikke får utøvd sin eiendomsrett til petroleumsforekomstene. Ved ikke å få plassert leteriggen og startet letingen etter petroleumsforekomster som planlagt, og det er rimelig å anta at risikoen for store økonomiske tap er høy. Dermed kan hensynet til andres eiendomsrett også begrunne et inngrep i en fredelig demonstrasjon i slike tilfeller.

Etter SP artikkel 19 (3) (b) kan hensynet til ”national security” også begrunne et inngrep i retten til ytringsfrihet etter SP artikkel 19 (2). Spørsmålet er derfor om hensynet til nasjonal sikkerhet er et legitimt formål for inngrep i fredelige demonstrasjoner i den eksklusive økonomiske sone. Ordlyden tilsier at det kan gjøres inngrep i demonstrasjoner som er en trussel mot sikkerheten til nasjonen som sådan. Dette tilsier at dersom det er en fare for at en fredelig demonstrasjon egentlig er en måte å få utført et terrorangrep på, kan hensynet til nasjonal sikkerhet være begrunnelsen for et inngrep. Ordlyden taler dermed for at det er en snever adgang til å begrunne inngrep i retten til fredelig demonstrasjon med hensynet til nasjonal sikkerhet.

I dagens samfunn er terrortrusselen større enn noen gang. Selv om de fleste større terrorangrep til nå har blitt utført på en stats landterritorium, er det ikke utenkelig at oljeplattformer og andre større skip tilknyttet petroleumsvirksomhet kan bli mål i fremtiden

¹⁰⁸ General Comment no. 34, avsnitt 28.

¹⁰⁹ Oude Elferink, s. 266. Nowak, s. 494.

¹¹⁰ Oljedirektoratet.

ettersom det vil føre til tap av store økonomiske verdier, mange menneskeliv og kan gjøre skade på naturen og miljøet. Altså vil et inngrep begrunnet med nasjonal sikkerhet hovedsakelig kunne være relevant i forbindelse med demonstrasjoner mot petroleumsvirksomhet. En måte å få utført et terrorangrep mot for eksempel en oljeplattform på, kan være å forkle angrepet som en demonstrasjon. Derfor kan nasjonal sikkerhet begrunne kyststatens inngrep i demonstrasjoner i den eksklusive økonomiske sone.

Imidlertid har mange stater en tendens til å påberope seg nasjonal sikkerhet som begrunnelse for vidtrekkende inngrep i retten til ytringsfrihet, og at inngrepet egentlig er begrunnet i et annet hensyn.¹¹¹ Menneskerettighetskomiteen har vært restriktive til å anse slike inngrep som legitime.¹¹² Dette tilsier at det skal mye til for at hensynet til nasjonal sikkerhet kan begrunne inngrep i fredelige demonstrasjoner i den eksklusive økonomiske sone. Likevel ansees det ikke som utelukket.

Hensynet til ”public order” er også et legitimt formål for inngrep etter SP artikkel 19 (3) (b). Ordlyden tilsier at hensyn til ro og orden i det offentlige rom kan begrunne inngrep i retten til ytringsfrihet, herunder fredelige demonstrasjoner. Ut fra denne ordlydsfortolkningen vil ikke dette hensynet være særlig praktisk i den eksklusive økonomiske sone ettersom det ikke er folkemengder eller bygninger som kan føre til uro og uorden på samme måte som på landterritoriet. Imidlertid er ”public order” ment å omfatte flere av de legitime formål for inngrep som fremgår av EMK artikkel 10 (2), og som ikke fremgår av artikkel 19 (3).¹¹³ Dette tilsier at hensynet til ”public order” kan være mer praktisk i forbindelse med inngrep i fredelige demonstrasjoner i den eksklusive økonomiske sone enn en ordlydsfortolkning tilsier.

Etter EMK artikkel 10 (2) er ”the prevention of...crime” et formål som kan begrunne inngrep i retten til ytringsfrihet, og som ikke er nedfelt i SP artikkel 19 (3). Spørsmålet er om hensynet til å forebygge kriminalitet kan begrunne inngrep i fredelige demonstrasjoner i den eksklusive økonomiske sone.

¹¹¹ Nowak, s. 464.

¹¹² Se Nowak, s. 464 som oppsummerer saker fra Menneskerettighetskomiteen.

¹¹³ Nowak, s. 465.

. I *Drieman and Others* ble et inngrep i en fredelig demonstrasjon mot hvalfangst ansett for å være legitimt begrunnet i hensynet å forebygge kriminalitet.¹¹⁴ Den fredelige demonstrasjonen ble i dette tilfellet utført gjennom å kjøre en gummibåt i sikksakk mellom hvalskuten og hvalen.¹¹⁵ Dermed brøt aktivistene nasjonal lovgivning, og slik utførte en kriminell handling. Etter dette kan hensynet til offentlig orden, herunder hensynet til å forebygge kriminalitet begrunne et inngrep i fredelige demonstrasjoner i den eksklusive økonomiske sone.

I *Arctic Sunrise-voldgiften* ble inngrep begrunnet i hensynet til å unngå skader på personer eller installasjoner.¹¹⁶ Imidlertid fremgår det ikke av ordlyden i SP artikkel 19 (3) (a) og (b) at sikkerhetshensyn kan være en legitim begrunnelse for inngrep i retten til ytringsfrihet. Spørsmålet er dermed om hensynet til sikkerhet kan innfortolkes i et av de legitime formålene for inngrep som fremgår av SP artikkel 19 (3) (a) og (b).

”Public safety” er angitt som et legitimt formål for inngrep i retten til ytringsfrihet i EMK artikkel 10 (2). Som redegjort for ovenfor kan flere av hensynene i EMK artikkel 10 (2) som ikke er nevnt i SP artikkel 19 (3) (a) og (b), innfortolkes i ”public order” i artikkel 19 (3) (b).¹¹⁷ Hensynet til offentlig sikkerhet innebærer at det kan gjøres inngrep i fredelige demonstrasjoner dersom demonstrasjonen innebærer en spesifikk sikkerhetsrisiko, som for eksempel at noens liv eller helse står i fare på grunn av demonstrasjonen.¹¹⁸ Det er ikke holdepunkter for at dette ikke også omfatter aktivistenes eget liv og helse. Dermed er spørsmålet om hensynet til aktivistenes sikkerhet kan begrunne inngrep i fredelige demonstrasjoner i den eksklusive økonomiske sone.

Fredelige demonstrasjoner i den eksklusive økonomiske sone mot hvalfangst og petroleumsvirksomhet kan ofte innebære en sikkerhetsrisiko. For eksempel vil det være veldig farlig å padle kajakk inntil oljeplattformens føtter, og følgelig rett i nærheten av borestedet. Også fredelige demonstrasjoner som utføres på plattformen kan innebære stor risiko for aktivistenes liv og helse, ettersom en oljeplattform er et stort, avansert anlegg som

¹¹⁴ *Drieman and others v. Norway*, s. 9.

¹¹⁵ *Op.cit.*, s. 2.

¹¹⁶ *The Arctic Sunrise Arbitration*, avsnitt 326 og 327.

¹¹⁷ Nowak, s. 464.

¹¹⁸ Nowak, s. 492.

det ikke bare er å klatre opp på uten videre. Fredelige demonstrasjoner mot hvalfangst kan også innebære en stor sikkerhetsrisiko for aktivistene, alt etter hvordan demonstrasjonen mer konkret utføres. For eksempel vil manøvrering med en liten gummibåt mellom en stor hvalskute og et fabrikkskip som forsøker å overføre last medføre en sikkerhetsrisiko for de som sitter i gummibåten. De kan bli truffet av et av skipene, lasten eller kante i bølgene som skipene lager. Hvorvidt hensynet til aktivistenes sikkerhet er tungtveiende nok til å begrunne et inngrep i den aktuelle demonstrasjonen vil måtte avgjøres konkret ut fra de øvrige vilkårene i SP artikkel 19 (3), men at hensynet til sikkerhet kan begrunne inngrep er på det rene.

Imidlertid er det ikke klart om hensynet til offentlig sikkerhet ansees som et legitimt hensyn tilknyttet det mer overordnede hensynet til offentlig ro og orden i SP artikkel 19 (3) (b). Det at EMK artikkel 10 (2) som er ment å være tilsvarende med SP artikkel 19 (3) (a) og (b) eksplisitt uttaler at hensynet til offentlig sikkerhet er et legitimt hensyn for inngrep taler for at det kan innfortolkes i artikkel 19 (3) (b).¹¹⁹ Hensynet til offentlig sikkerhet er også angitt som et legitimt formål for inngrep i SP artikkel 21. Det at SP artikkel 19 (2) regnes som en grunnleggende forutsetning for SP artikkel 21 tilsier at hensynet til offentlig sikkerhet kan innfortolkes i hensynet til offentlig ro og orden i artikkel 19 (3) (b). Altså fremgår hensynet til offentlig sikkerhet eksplisitt fra to bestemmelser som er nært tilknyttet SP artikkel 19 (2) og (3). I tillegg er det etter mitt skjønn hensiktsmessig å ha muligheten til å gripe inn i fredelige demonstrasjoner i den eksklusive økonomiske sone, ettersom særlig fredelige demonstrasjoner mot petroleumsvirksomhet kan innebære stor sikkerhetsrisiko for de involverte. Kravene til lovhjemmel og inngrepets nødvendighet etter artikkel 19 (3) vil kunne forhindre at det å innfortolke sikkerhetshensynet fører til en økt mulighet for staten å gripe inn i fredelige demonstrasjoner vilkårlig.

Dermed legges det til grunn for videre drøftelse at hensynet til offentlig sikkerhet, herunder aktivistenes egen sikkerhet er et legitimt formål for inngrep etter SP artikkel 19 (3) (b).

Hensynene til "the...reputation of others" i SP artikkel 19 (3) (a) og "public health or morals" i artikkel 19 (3) (b) ansees etter mitt skjønn ikke som praktiske å drøfte i forbindelse med inngrep i fredelige demonstrasjoner i den eksklusive økonomiske sone. Derfor vil de

¹¹⁹ Petter F. Wille, Kommentar til Internasjonal konvensjon om sivile og politiske rettigheter, norsk oversettelse i lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett, *Norsk lovkommentar*, 2016, Gyldendal Rettsdata, note 34.

ikke behandles nærmere i denne avhandlingen. Det utelukkes imidlertid ikke at disse hensynene unntaksvis kan begrunne inngrep i slike demonstrasjoner.

4 Retten til fredelig demonstrasjon i den eksklusive økonomiske sone etter UNCLOS

4.1 Er retten til fredelig demonstrasjon i den eksklusive økonomiske sone vernet av UNCLOS?

Øvrige staters rettigheter i den eksklusive økonomiske sone er slått fast i UNCLOS artikkel 58 (1). Dermed må retten til fredelig demonstrasjon følge av denne bestemmelsen dersom en slik rett i den eksklusive økonomiske sone skal være vernet av UNCLOS.

Etter UNCLOS artikkel 58 (1) har øvrige stater i den eksklusive økonomiske sone:

”the freedoms referred to in article 87 of navigation and overflight and of the laying of submarine cables and pipelines, and other internationally lawful uses of the sea related to these freedoms, such as those associated with the operation of ships, aircraft and submarine cables and pipelines, and compatible with the other provisions of this Convention.”

Hvorvidt retten til fredelig demonstrasjon er en av rettighetene øvrige stater har i den eksklusive økonomiske sone fremgår ikke eksplisitt av bestemmelsen. Derfor må retten til fredelig demonstrasjon i den eksklusive økonomiske sone ansees som utøvelse av en av frihetene i bestemmelsen, eller være annen lovlig bruk av havet relatert til disse frihetene, for å være vernet av UNCLOS. Etter artikkel 58 (1) har øvrige stater i den eksklusive økonomiske sone friheten til navigasjon, overflygning, å legge undersjøiske kabler og rør. Ettersom fredelige demonstrasjoner i den eksklusive økonomiske sone utføres på sjøen er det naturlig å ta utgangspunkt i navigasjonsfriheten for videre drøftelsen. Spørsmålet er om fredelige demonstrasjoner er en utøvelse av navigasjonsfriheten.

En naturlig språklig forståelse av navigasjon er å finne veien. Dette tilsier at navigasjonsfriheten etter artikkel 58 (1) er en frihet til å finne veien på havet, å komme seg fra et punkt til et annet. Navigasjonsfriheten er altså en ferdselsfrihet. Hva denne ferdselsfriheten mer konkret innebærer fremgår ikke av bestemmelsens ordlyd. For å klarlegge det nærmere

innholdet i navigasjonsfriheten kan det sees hen til øvrige staters adgang til ferdsel i andre maritime soner.¹²⁰

I territorialfarvannet har øvrige stater en rett til uskyldig gjennomfart.¹²¹ Denne ferdselsretten gir hovedsakelig øvrige stater adgang til å ferdes gjennom territorialfarvannet raskt, fredelig og effektivt.¹²² Bare unntaksvis er det tillatt for øvrige stater å stanse i territorialfarvannet.¹²³ Altså er retten til uskyldig gjennomfart en sterkt begrenset rett til ferdsel. Øvrige staters sterkt begrensede adgang til å ferdes i kyststatens territorialfarvann er begrunnet i kyststatens suverenitet og hensynet til nasjonal sikkerhet.¹²⁴

I den eksklusive økonomiske sone har derimot ikke kyststaten suverenitet, kun suverene rettigheter til naturressursene i sonen. Dette tilsier at navigasjonsfriheten i den eksklusive økonomiske sone innebærer en videre adgang til å manøvrere rundt om kring, stoppe opp og til å ferdes i sonen over tid – enn det retten til uskyldig gjennomfart gir. I forbindelse med fredelige demonstrasjoner mot hvalfangst eller petroleumsvirksomhet i den eksklusive økonomiske sone ferdes aktivistene ofte i sikksakk, rundt og rundt eller stanser over lengre perioder. Det at navigasjonsfriheten i den eksklusive økonomiske sone er mer enn en rett til gjennomfart tilsier at aktivistenes ferdsel i forbindelse med fredelige demonstrasjoner kan ansees som en utøvelse av navigasjonsfriheten.

Imidlertid vil ikke formålet med denne ferdselen være å komme seg fra et punkt til et annet. Aktivistenes formål med ferdselen er å utføre en fredelig demonstrasjon mot enten hvalfangst eller petroleumsvirksomhet, og ikke å navigere på sjøen.¹²⁵ Dette tilsier at fredelige demonstrasjoner ikke er en utøvelse av navigasjonsfriheten. Etter dette vil ikke ferdsel i den eksklusive økonomiske sone som skjer med det formål å utøve en fredelig demonstrasjon ansees som en utøvelse av navigasjonsfriheten. Imidlertid kan det tenkes at en fredelig demonstrasjon unntaksvis kan ansees for å være en utøvelse av navigasjonsfriheten. For

¹²⁰ Knut Einar Skodvin, *Freedom of Navigation in the Exclusive Economic Zone under the LOS Convention. Balancing coastal and maritime State interests*, Bergen 2013, s. 132.

¹²¹ Jf. UNCLOS artikkel 17.

¹²² Jf. UNCLOS artikkel 18.

¹²³ Jf. UNCLOS artikkel 19.

¹²⁴ Rothwell og Stephens, s. 79.

¹²⁵ Se Skodvin, s. 129.

eksempel dersom en fredelig demonstrasjon blir utført på et fartøy som ferdes i den eksklusive økonomiske sone med navigasjonsformål. Dette er ikke et praktisk eksempel, da de aller fleste tilfeller av fredelige demonstrasjoner som har blitt utført har hatt som formål å utføre en demonstrasjon – til tross for at aktivistene har anført at demonstrasjonen er en utøvelse av navigasjonsfriheten.¹²⁶ Derfor legges det til grunn for videre drøftelse at fredelige demonstrasjoner ikke er en utøvelse av navigasjonsfriheten.

Spørsmålet blir dermed om fredelige demonstrasjoner i den eksklusive økonomiske sone er ”other internationally lawful uses of the sea” relatert til navigasjonsfriheten.¹²⁷ I kapittel 4 ble det slått fast at fredelige demonstrasjoner i utgangspunktet er lovlig i den eksklusive økonomiske sone. Derfor blir spørsmålet om fredelige demonstrasjoner er en lovlig bruk av havet relatert til navigasjonsfriheten.

Det fremgår ikke av ordlyden på hvilken måte eller hvor nær relasjonen mellom navigasjonsfriheten og annen bruk av havet må være for å være omfattet av bestemmelsen. UNCLOS artikkel 58 (1) angir selv en liste over bruk som ansees som annen lovlig bruk av havet relatert til frihetene i bestemmelsen, og fredelige demonstrasjoner er ikke en del av denne listen. Imidlertid tilsier ordlyden ”such as” at listen ikke er uttømmende, noe som tilsier at fredelige demonstrasjoner kan være annen lovlig bruk av havet som omfattes av bestemmelsen. Eksemplene på annen lovlig bruk av havet som er nevnt i bestemmelsen er bruk relatert til drift av skip, luftfartøyer, undersjøiske kabler og rørledninger. Etter sin ordlyd er eksemplene på bruk av en helt annen art enn fredelige demonstrasjoner. Det å kunne sørge for at et skip fungerer, vil være en nødvendig forutsetning for at navigasjonsfrihet skal kunne finne sted. Derfor er det nødvendig å ha rettigheter i den eksklusive økonomiske sone i forbindelse med drift av skip. Dermed tilsier de eksemplene som fremgår av bestemmelsen at det må være en nær relasjon mellom navigasjonsfriheten og den andre bruken for at den skal ansees for å være relatert til navigasjonsfriheten.

Fredelige demonstrasjoner er i motsetning til de nevnte eksemplene ikke nødvendig for at navigasjonsfrihet skal kunne finne sted, det er heller tvert i mot. Dersom det ikke hadde eksistert en ferdselsfrihet i den eksklusive økonomiske sone hadde det ikke vært anledning til

¹²⁶ Se Greenpeace-pressemedie fra 2014.

¹²⁷ Jf. UNCLOS artikkel 58 (1).

å utføre fredelige demonstrasjoner i sonen, ettersom man må kunne ferdes i sonen for å kunne demonstrere der. Det at navigasjonsfriheten kan ansees som en nødvendig forutsetning for at retten til fredelig demonstrasjon skal kunne utøves i den eksklusive økonomiske sone, taler for at fredelige demonstrasjoner er bruk av havet relatert til navigasjonsfriheten.

I *Arctic Sunrise-voldgift*en uttalte voldgiftsdomstolen at

”Protest at sea is an internationally lawful use of the sea related to the freedom of navigation. The right to protest at sea is necessarily exercised in conjunction with the freedom of navigation. The right to protest derives from freedom of expression and the freedom of assembly which are recognised in several international human rights instruments... The right to protest at sea has been recognised by resolutions of international organisations.”¹²⁸

Denne uttalelsen fra voldgiftsdomstolen trekker klart i retning av at fredelige demonstrasjoner må være omfattet av UNCLOS artikkel 58 (1) gjennom å være annen lovlig bruk av havet relatert til navigasjonsfriheten. Imidlertid gis det ikke en klar begrunnelse for hvorfor retten til fredelig demonstrasjon må ansees som bruk av havet relatert til navigasjonsfriheten. Det kan stilles spørsmål om hvorfor uttalelsen ikke er bedre begrunnet, ettersom det ut fra en tolkning av bestemmelsens ordlyd ikke er klart at fredelige demonstrasjoner er en lovlig bruk av havet relatert til navigasjonsfriheten.

Det fremgår av den siterte uttalelsen at voldgiftsdomstolen er av den oppfatning at retten til fredelig demonstrasjon nødvendigvis må utøves i forbindelse med navigasjonsfriheten. Denne uttalelsen kan forstås som at navigasjonsfriheten er en nødvendig forutsetning for å kunne utøve den retten til fredelig demonstrasjon som følger av menneskerettighetene. Eller den kan forstås som at retten til fredelig demonstrasjon må utføres på en måte som samsvarer med navigasjonsfriheten. Navigasjonsfriheten ansees ut fra tidligere drøftelse som en rett til å ferdes på sjøen med det formål om å finne veien til et mål. Derfor forstås voldgiftsdomstolens uttalelse som at den anser navigasjonsfriheten som en nødvendig forutsetning for at fredelige demonstrasjoner skal kunne utøves på sjøen, og dermed anses for å være bruk relatert til

¹²⁸ PCA, *The Arctic Sunrise Arbitration*, avsnitt 227. Voldgiftsdomstolen viste blant annet til International Maritime Organization, Res. MSC303(87), 17 May 2010 “Assuring Safety during Demonstrations, Protests or Confrontations on the High Seas.”

navigasjonsfriheten. En slik forståelse vil som tidligere nevnt også tolkes ut av bestemmelsens ordlyd. Dermed taler uttalelsene i *Arctic Sunrise-voldgiften* for at retten til fredelig demonstrasjon er relatert til navigasjonsfriheten.

Retten til fredelig demonstrasjon er et utslag av blant annet retten til ytringsfrihet, og dermed vernet av flere menneskerettslige konvensjoner, noe også voldgiftsdomstolen påpeker i *Arctic Sunrise-voldgiften*. I kapittel 4 ble det klarlagt at fra et menneskerettslig perspektiv er fredelige demonstrasjoner i den eksklusive økonomiske sone anerkjent. I *Arctic Sunrise-voldgiften* benyttet voldgiftsdomstolen resolusjoner fra maritime organisasjoner til å begrunne retten til fredelig demonstrasjon i havområdene fra et havrettslig perspektiv. Resolusjoner som anerkjenner retten til fredelig demonstrasjon, er i likhet med andre resolusjoner, ikke rettslig bindende. Likevel gir de signaler om at det er tendenser i det havrettslige miljøet om at retten til fredelig demonstrasjon også skal anerkjennes i et havrettslig perspektiv. På grunn av at UNCLOS er det sentrale regelverket i havretten, vil det være naturlig å da anerkjenne en rett til fredelig demonstrasjon i havområdene i konvensjonens bestemmelser.¹²⁹ Ettersom det er UNCLOS artikkel 58 (1) som angir øvrige staters rettigheter i den eksklusive økonomiske sone er det naturlig å innfortolke retten til fredelig demonstrasjon i den.

På grunn av at ordlyden i artikkel 58 (1) åpner for at retten til fredelig demonstrasjon er relatert til navigasjonsfriheten og det ikke, rettspraksis fra PCA og ITLOS¹³⁰, samt maritime organisasjoner anerkjenner retten til fredelig demonstrasjon i havområdene er det rimelig at retten til fredelig demonstrasjon annen lovlig bruk av havet relatert til navigasjonsfriheten.

Etter dette er konklusjonen at fredelige demonstrasjoner i den eksklusive økonomiske sone er vernet av UNCLOS. Følgen av at retten til fredelig demonstrasjon er anerkjent som en av øvrige staters rettigheter i UNCLOS artikkel 58 (1) er at den må balanseres mot kyststatens suverene rettigheter til naturressursene etter UNCLOS artikkel 56 (1) (a).

¹²⁹ UNCLOS fortale, fjerde avsnitt.

¹³⁰ *The Arctic Sunrise Case*, Provisional Measures. Joint separate opinion of Judges Wolfrum and Kelly, avsnitt 14.

4.2 Hvordan skal retten til fredelig demonstrasjon balanseres mot kyststatens rettigheter i den eksklusive økonomiske sone?

Det fremgår av UNCLOS artikkel 56 (2) at

”In exercising its rights and performing its duties under this Convention in the exclusive economic zone, the coastal State shall have due regard to the rights and duties of other States and shall act in a manner compatible with the provisions of this Convention.”

Etter denne bestemmelsen har kyststaten altså en plikt til å ta tilbørlig hensyn til øvrige staters rettigheter etter UNCLOS.¹³¹ Av UNCLOS artikkel 58 (3) fremgår det at

”In exercising their rights and performing their duties under this Convention in the exclusive economic zone, States shall have due regard to the rights and duties of the coastal State and shall comply with the laws and regulations adopted by the coastal State in accordance with the provisions of this Convention and other rules of international law in so far as they are not incompatible with this Part.”

Altså har kyststaten og øvrige stater etter de ovennevnte bestemmelsene en gjensidig plikt til å ta tilbørlig hensyn til hverandres rettigheter i den eksklusive økonomiske sone. Dette tilsier at aktivister ved gjennomføringen av fredelige demonstrasjoner i den eksklusive økonomiske sone må ta tilbørlig hensyn til kyststatens suverene rettigheter. Motsetningsvis må også kyststaten ta tilbørlig hensyn til den fredelige demonstrasjonen når de utøver sine suverene rettigheter til naturressursene.

Kyststatens plikter overfor øvrige stater i forbindelse med utøvelse av dens suverene rettigheter til naturressursene på kontinentalsokkelen fremgår av UNCLOS artikkel 78 (2).¹³² Det fremgår av bestemmelsen at

¹³¹ ”Due regard” er oversatt til ”tilbørlig hensyn” i den norske oversettelsen av UNCLOS. Derfor vil denne betegnelsen bli benyttet i det videre.

¹³² Jf. UNCLOS artikkel 56 (3).

”The exercise of the rights of the coastal State over the continental shelf must not infringe or result in any unjustifiable interference with navigation and other rights and freedoms of other States as provided for in this Convention.”

Dermed er kyststatens plikter overfor øvrige staters rettigheter tilsynelatende forskjellige alt etter om kyststaten utøver sine suverene rettigheter til naturressursene på kontinentalsokkelen, eller til de levende naturressursene i den eksklusive økonomiske sone. I det videre skal derfor det nærmere innholdet av kyststatens og øvrige staters forpliktelser først klarlegges i forbindelse med fredelige demonstrasjoner mot hvalfangst. Så skal kyststatens suverene rettigheter balanseres mot retten til fredelig demonstrasjon mot hvalfangst. Deretter skal det samme gjøres i forbindelse med fredelige demonstrasjoner mot petroleumsvirksomhet.

4.2.1 Avveiningen i forbindelse med demonstrasjoner mot hvalfangst

Begrepet ”tilbørlig hensyn” er benyttet flere steder i UNCLOS som en retningslinje for hvordan en rett eller aktivitet skal utøves i forhold til en annen rettighet.¹³³ Likevel inneholder ikke konvensjonen noen retningslinjer eller en legaldefinisjon av begrepet som kan bidra til å klarlegge det nærmere innholdet av balanseringsnormen.

I forbindelse med fredelige demonstrasjoner mot hvalfangst har kyststaten og øvrige stater en gjensidig plikt til å ta tilbørlig hensyn til hverandres rettigheter.¹³⁴

En naturlig språklig forståelse av tilbørlig hensyn tilsier at det må tas en viss grad av hensyn for at plikten skal anses oppfylt. Ordlyden gir imidlertid ikke veiledning til hvordan det skal avgjøres om det er tatt en tilstrekkelig grad av hensyn. Det at UNCLOS artikkel 56 (2) og artikkel 58 (3) oppstiller en gjensidig plikt til å ta tilbørlig hensyn tilsier at det må foretas en avveining mellom kyststatens rettigheter og øvrige staters rettigheter.

¹³³ Zhang Goubin, A Discussion on ”Due Regard” in the United Nations Convention on the Law of the Sea, *China Oceans Law Review*, no. 2, 2014, s. 70-93 (s. 71) Se også Guobin, s.72-73 for en oversikt over hvor begrepet er brukt i UNCLOS.

¹³⁴ Jf. UNCLOS artikkel 56 (2) og artikkel 58 (3).

Før 2015 fantes det ikke rettspraksis om innholdet i ”due regard”-begrepet i UNCLOS.¹³⁵ I *Chagos Marine Protected Area Arbitration* uttalte voldgiftsdomstolen at horvidt kravet til å ta tilbørlig hensyn til hverandres rettigheter er oppfylt:

”depend upon the nature of the rights held by Mauritius[annen stat], their importance, the extent of the anticipated impairment, the nature and importance of the activities contemplated by the United Kingdom[kyststat], and the availability of alternative approaches.”¹³⁶(mine tilføyelser)

Denne uttalelsen tilsier at det må foretas en helhetsvurdering basert på de kolliderende rettighetenes art, hvor viktige rettighetene er, hvor stort inngrep i den andres rettighet er og hvilke alternative måter de aktuelle rettighetene kan utøves på. Voldgiftsdomstolen uttalte videre at det med disse momentene må foretas en ”balancing act”.¹³⁷ Dette tilsier at grensen mellom retten til fredelig demonstrasjon og kyststaten suverene rett til å utøve hvalfangst må klarlegges gjennom å ta utgangspunkt i de konkrete situasjonene som rettighetskonflikten oppstår, og avveie kyststatens interesse mot aktivistenes interesse. Denne normen har også blitt fulgt opp i en senere voldgiftsdom, noe som også taler for at vurderingen skal foretas slik.¹³⁸ På grunn av at bestemmelsenes ordlyd tilsier at det må foretas en avveining og den praksis som foreligger vil denne vurderingsnormen anvendes i det videre. Dermed skal retten til fredelig demonstrasjon og kyststatens suverene rettigheter til naturressursene avveies og balanseres mot hverandre gjennom en helhetsvurdering der det tas hensyn til de kolliderende rettighetenes art, hvor viktige rettighetene er, hvor stort inngrepet i hverandres rettigheter er, samt hvilke alternative måter de aktuelle rettighetene kan utøves på.

Retten til fredelig demonstrasjon er et utslag av retten til ytringsfrihet etter SP artikkel 19 (2), og ytringsfriheten er en av de grunnleggende og viktigste rettighetene menneskerettighetene

¹³⁵ Alexander Proelss (red), *United Nations Convention on the Law of the Sea, A commentary*, München 2017, s. 431.

¹³⁶ PCA, *Chagos Marine Protected Area Arbitration* (Mauritius v. United Kingdom), Award av 18. mars 2015, avsnitt 519. Se også Proelss m. fl. s. 431.

¹³⁷ *Chagos Marine Protected Area Arbitration*, avsnitt 534.

¹³⁸ PCA, *South China Sea Arbitration* (the Republic of the Philippines v. the Peoples Republic of China), Award av 12. juli 2016, avsnitt 742.

som eksisterer.¹³⁹ På den andre siden er kyststatens suverene rettigheter til naturressursene essensielle for kyststaten. Dersom for eksempel Norge ikke hadde hatt muligheten til å utnytte fiskeressursene i sin eksklusive økonomiske sone hadde ikke landets økonomi vært det den er i dag. Altså er det to grunnleggende og viktige rettigheter som står mot hverandre. Dette tilsier at også aktivistene må respektere kyststatens rettigheter i stor grad. Altså er de to rettighetene som skal avveies mot hverandre av like tungtveiende betydning på hvert sitt område. Dermed gir ikke rettighetenes art noen veiledning til hvilken rettighet som veier tyngst i forbindelse med demonstrasjoner mot hvalfangst.

I juridisk litteratur har det blitt argumentert for at det i den eksklusive økonomiske sone må gjelde det i tilfeller av konflikt mellom kyststatens og øvrige staters rettigheter må gjelde en presumsjon i favør av kyststaten.¹⁴⁰ Det at UNCLOS artikkel 56 (2) og artikkel 58 (3) pålegger kyststaten og øvrige stater en gjensidig, identisk plikt uten forbehold til å ta tilbørlig hensyn til hverandres rettigheter i den eksklusive økonomiske sone tilsier at det ikke kan gjelde en slik presumsjon. I utgangspunktet skal alle stater i den eksklusive økonomiske sone være likestilte, noe som også taler mot at det kan gjelde en presumsjon til fordel for kyststaten.¹⁴¹

Imidlertid gir UNCLOS kyststaten suverene rettigheter til naturressursene i artikkel 56 (1) (a). Dermed har kyststaten en litt annen rettsstilling enn øvrige stater i sonen, noe som kan tale for at hensynet til kyststatens rettigheter står sterkere ved en rettighetskonflikt. Dette kan imidlertid blir imidlertid problematisk i forbindelse med at også kyststaten har en plikt til å ta tilbørlig hensyn til øvrige staters rettigheter. Om kyststatens rettigheter automatisk skulle stilt sterkere i en rettighetskonflikt kunne det i ytterste konsekvens ført til at UNCLOS artikkel 56 (2) og artikkel 58 (3) ikke hadde praktisk betydning. Etter dette kan det ikke gjelde en generell presumsjon til fordel for kyststaten i forbindelse med balanseringen av kyststatens og øvrige staters rettigheter. Det som derimot fremstår som klart etter dette er at kyststatens suverene rettigheter til naturressursene er rettigheter som står sterkt ved eventuelle rettighetskonflikter.

¹³⁹ General Comment no. 34, avsnitt 2.

¹⁴⁰ Proelss, s. 455.

¹⁴¹ Rothwell og Stephens, s. 87-88. Skodvin s. 92.

De øvrige momentene som er relevant for balanseringen av kyststatens suverene rettigheter til hvalfangst og retten til fredelig demonstrasjon, er hvor stort inngrepet i den andres rettighet er, og hvilke alternative måter de aktuelle rettighetene kan utføres på.

Når fredelige demonstrasjoner mot hvalfangst utføres ved å ferdes med et fartøy mellom hvalskuten og hvalen fører dette til at aktivistene tvinger hvalfangerne til å oppgi hvalfangsten så lenge demonstrasjonen foregår. Årsaken til at dette fører til at hvalfangsten må oppgis kan enten være fordi fartøyet ødelegger siktet, slik at det ikke er mulig å se hvalen lengre. Eller så kan hvalen bli skremt av at et fartøy kommer i nærheten av den og derfor svømme bort slik at fangstmuligheten blir ødelagt. Altså kan ikke kyststaten utøve sine suverene rettigheter til å fange hval i det konkrete tilfellet så lenge demonstrasjonen pågår. Dette tilsier at en fredelig demonstrasjon mot hvalfangst representerer et stort inngrep i kyststatens suverene rett til å utnytte naturressursene etter UNCLOS artikkel 56 (1) (a). I tillegg kan ikke hvalfangst utøves på en annen måte enn ved hjelp av en hvalskute og en harpun.

Retten til fredelig demonstrasjon kan derimot utøves på flere alternative måter, også i den økonomiske sone. Det at de som utfører den fredelige demonstrasjonen gjør et stort inngrep i kyststatens suverene rettigheter, sammenholdt med at det er flere alternative måter å utføre retten til fredelig demonstrasjon på som ikke griper inn i kyststatens suverene rettigheter tilsier at kyststatens suverene rettigheter til hvalfangst må gå foran i disse tilfellene. I enkelte tilfeller av slike demonstrasjoner har de som utfører demonstrasjonen det som et mål i seg selv å hindre kyststatens utøvelse av hvalfangst.¹⁴² Når formålet med en fredelig demonstrasjon er å hindre kyststatens lovlige aktivitet i den eksklusive økonomiske sone kan plikten til å ta tilbørlig hensyn til kyststatens rettigheter etter mitt skjønn ikke være oppfylt. En slik fredelig demonstrasjon tar ikke hensyn til kyststatens rettigheter i det hele tatt, på grunn av at den har til formål å stoppe utøvelsen av den.

Etter dette vil kyststatens suverene rettigheter til naturressursene etter UNCLOS artikkel 56 (1) (a) veie tyngre enn retten til fredelig demonstrasjon i den ovennevnte situasjonen.

Spørsmålet er om situasjonen vil være annerledes i forbindelse med demonstrasjoner der formålet ikke er å hindre utøvelsen av hvalfangst, men der det er en tilfeldig følge av demonstrasjonen. For eksempel hvis aktivistene plasserer et fartøy mellom fangstskuten og et

¹⁴² Se for eksempel *Drieman and Others v. Norway*, s. 10.

fabrikkskip som skal hente fangst, og formålet med plasseringen er å fange oppmerksomheten til mannskapene og å få spektakulære bilder å legge ut på sosiale medier. Følgen av plasseringen er tilfeldigvis at fangstskipet ikke får flyttet fangsten over til fabrikkskipet når det hadde planlagt det.

I denne situasjonen vil ikke kyststaten bli totalt hindret i å utøve sine suverene rettigheter til å fange hval. Den fredelige demonstrasjonen medfører forsinkelser for hvalskuten, men demonstrasjonen hindrer ikke hvalfangsten som sådan. Altså representerer denne fredelige demonstrasjonen et mindre inngrep i kyststatens rettigheter enn det som var tilfelle i situasjonen beskrevet ovenfor. Dette taler for at retten til fredelig demonstrasjon står sterkere i dette tilfellet enn det andre. Kyststaten har også en plikt til å ta tilbørlig hensyn til retten til fredelig demonstrasjon. Dette tilsier at i situasjoner som denne, der den fredelige demonstrasjonen representerer et mindre inngrep, må kyststaten tåle litt før de eventuelt kan foreta seg noe overfor demonstrasjonen.

Imidlertid kan retten til fredelig demonstrasjon i den eksklusive økonomiske sone utføres på alternative måter også i denne situasjonen. Det kan tenkes at å utføre demonstrasjonen på en alternativ måte ikke vil gi like spektakulære bilder, eller det kan være vanskeligere å få oppmerksomhet rundt saken. Det kan ikke utledes av UNCLOS artikkel 58 (1) at den verner en rett til å få utført demonstrasjonen på en spesiell måte, eller den mest hensiktsmessige måten så lenge de på en eller annen måte får utøvd en rett til fredelig demonstrasjon i den eksklusive økonomiske sone.

4.2.2 Avveiningen i forbindelse med demonstrasjoner mot petroleumsvirksomhet

Det fremgår av artikkel 56 (3) at i forbindelse med naturressursene i kontinentalsokkelen skal kyststatens rettigheter utøves i samsvar med Havrettskonvensjonen del VI.

Havrettskonvensjonen artikkel 77 (1) slår fast at kyststaten ”exercises over the continental shelf sovereign rights for the purpose of exploring it and exploiting its natural resources”.

Altså er det kyststatens suverene rettigheter til å utforske og utnytte naturressursene på kontinentalsokkelen i den eksklusive økonomiske sone som må avveies mot retten til fredelig demonstrasjon etter UNCLOS artikkel 58 (1). Dermed har aktivistene en plikt til å ta tilbørlig hensyn til kyststatens suverene rettigheter til petroleumsforekomstene etter UNCLOS artikkel 58 (3).

Imidlertid har ikke kyststaten en tilsvarende plikt til å ta tilbørlig hensyn i disse situasjonene. Det fremgår av UNCLOS artikkel 78 (2) at kyststatens utøvelse av sine suverene rettigheter til naturressursene på kontinentalsokkelen ”must not infringe or result in any unjustifiable interference with navigation and other rights and freedoms of other States as provided for in this Convention.”

Etter bestemmelsen kan altså ikke kyststaten rettmessig utøve sine suverene rettigheter til petroleumsforekomstene på en måte som krenker eller fører til et uberettiget inngrep i øvrige staters rettigheter og friheter etter UNCLOS artikkel 58 (1).

Ordlyden i artikkel 78 (2) tilsier at balanseringen av kyststatens suverene rettigheter og retten til fredelig demonstrasjon blir annerledes i forbindelse med demonstrasjoner mot petroleumsvirksomhet enn mot hvalfangst.

En naturlig språklig forståelse av ordlyden tilsier at kyststaten kan gjøre inngrep i retten til fredelige demonstrasjoner mot petroleumsvirksomhet dersom det er berettiget. Hva som skal til for at et inngrep fra kyststaten skal ansees berettiget fremgår imidlertid ikke fra ordlyden.

Ordlyden ”unjustifiable interference” blir også benyttet i UNCLOS artikkel 194 (4). Dette tilsier at hvordan denne bestemmelsen er tolket kan gi støtte til tolkningen av artikkel 78 (2). Derfor vil rettspraksis knyttet til artikkel 194 (4) som kan bidra til klarleggingen av det nærmere innholdet av vilkåret være relevant.

I forbindelse med anvendelsen av artikkel 194 (4) i *Chagos Marine Protected Area Arbitration* ble det uttalt at begrepet urettferdig inngrep er ”functionally equivalent to the obligation to give ”due regard”, set out in Article 56 (2)”¹⁴³

Denne uttalelsen tilsier at det må foretas en tilsvarende balansering og avveining av kyststatens suverene rettigheter til petroleumsforekomstene og retten til fredelig demonstrasjon etter UNCLOS artikkel 58 (1) som i forbindelse med hvalfangst.

Kyststatens suverene rettigheter til å utforske og utnytte naturressursene på kontinentalsokkelen etter UNCLOS artikkel 78 (1) og retten til fredelig demonstrasjon som et

¹⁴³ *Chagos Marine Protected Area Arbitration*, avsnitt 540.

utslag av retten til ytringsfrihet etter SP artikkel 19 (2) er like tungtveiende grunnleggende rettigheter på hver sin måte. Basert på rettighetenes art er de i utgangspunktet likestilte.

UNCLOS artikkel 60 regulerer kyststatens adgang til å opprette installasjoner og anlegg i den eksklusive økonomiske sone. Etter UNCLOS artikkel 80 gjelder bestemmelsen mutatis mutandis for anlegg og installasjoner på kontinentalsokkelen. Etter UNCLOS artikkel 60 (1) har kyststaten rett til å etablere og operere oljeplattformer med formål å utforske og utnytte petroleumsforekomstene i kontinentalsokkelen. Etter artikkel 60 (2) er oljeplattformer etablert på kontinentalsokkelen underlagt kyststatens jurisdiksjon. Det innebærer at kyststaten har full lovgivnings-, doms-, og tvangsmyndighet på plattformene i forbindelse med de suverene rettighetene. Dette tilsier at kyststaten i tilfeller der aktivister beveger seg innenfor sikkerhetssonen rundt plattformen med et fartøy, kan gjøre berettigede inngrep i slike fredelige demonstrasjoner. Altså vil det i slike situasjoner ikke være nødvendig å foreta en avveining mellom kyststatens suverene rettigheter og øvrige staters rettigheter i sonen. UNCLOS legger gjennom bestemmelser som artikkel 60 (2) og (4) føringer for hvordan kyststatens rettigheter skal balanseres mot andre rettigheter. Dette er imidlertid ikke holdepunkter for at kyststaten er fritatt fra plikten til å ta tilbørlig hensyn til øvrige staters rettigheter i disse tilfellene. Ut fra dett er det mer passende å si at UNCLOS i disse tilfellene setter noen rammer for hvordan kyststatsrettigheter og øvrige staters rettigheter skal forholde seg til hverandre i akkurat disse situasjonene.

I andre tilfeller har fredelige demonstrasjoner mot kyststatens petroleumsvirksomhet blitt utført ved å blokkere havområdet over en petroleumsforekomst, før det har blitt satt på plass installasjoner eller blitt etablert en sikkerhetszone der. Dermed har ikke kyststaten noen særskilt jurisdiksjon etter UNCLOS artikkel 60 (2) og (4) jf. artikkel 80 som kunne gi dem en. Derfor må kyststatens suverene rettigheter til petroleumsforekomstene balanseres gjennom den tidligere nevnte helhetsvurderingen som fremgår av *Chagos Marine Protected Area Arbitration*.¹⁴⁴ Den fredelige demonstrasjonen representerer i dette tilfellet en hindring av kyststatens suverene rettigheter til å utforske naturressursene på kontinentalsokkelen etter UNCLOS artikkel 78 (1). Det er dermed umulig for kyststaten å utøve sine suverene rettigheter til den aktuelle petroleumsforekomsten så lenge fartøyet befinner seg på stedet leteriggen skal plasseres. Altså representerer demonstrasjonen et stort inngrep i kyststatens

¹⁴⁴ *Chagos Marine Protected Area Arbitration*, avsnitt 519.

suverene rettigheter. I tillegg har heller ikke kyststaten i disse tilfellene noen alternativ måte å utøve rettigheten sin på. I motsetning til aktivistene som har muligheten til å utføre en fredelig demonstrasjon uten å gripe inn i noen andres rettigheter bare ved å flytte seg noen meter bort. På grunn av at demonstrasjonen innebærer et så stort inngrep i kyststatens suverene rettigheter, sammenholdt med hvor enkelt den fredelige demonstrasjonen kan utføres på en alternativ måte må kyststatens suverene rettigheter som utgangspunkt gå foran i slike tilfeller.

Imidlertid vil det ikke være tale om en enten-eller situasjon. På grunn av at det må foretas en konkret helhetsvurdering i hvert tilfelle kan det tenkes at hvor lenge blokkeringen har vart , om det er tilfeldig at ferdsele eller demonstrasjonen representerer en hindring av kyststatens suverene rettigheter.

4.2.3 Avsluttende bemerkninger

På grunn av at det må foretas en konkret helhetsvurdering for å balansere kyststatens suverene rettigheter til å drive hvalfangst og retten til fredelig demonstrasjon med hverandre, er det vanskelig å si noe generelt om hvilken adgang UNCLOS gir til å utføre fredelige demonstrasjoner mot hvalfangst og petroleumsvirksomhet. Det at det må foretas en konkret helhetsvurdering i forbindelse med den gjensidige plikten til å ta tilbørlig hensyn til hverandres rettigheter etter UNCLOS artikkel 56 (2) og artikkel 58 (3) har blitt kritisert i juridisk teori – nettopp på grunn av at det kan føre til ulike resultater og rettsusikkerhet.¹⁴⁵

Imidlertid er det noen generelle trekk som kan fremheves etter denne drøftelsen. For det første er det ikke tale om en enten-eller adgang til å utføre fredelige demonstrasjoner, det er mer treffende å omtale det som grad av adgang til fredelige demonstrasjoner. Det vil være liten adgang til å demonstrere mot hvalfangst på en måte som hindrer kyststaten fra å fange hval over en viss tidsperiode. Fra et totalt hinder til ingen hinder vil det være en gradvis større adgang til å demonstrere på en måte som griper inn i kyststatens suverene rettigheter. Etter mitt skjønn er det momentet som gjør at kyststatens suverene rettigheter står sterkest i de aller fleste tilfeller av fredelige demonstrasjoner er det at det stort sett alltid vil være en alternativ måte å utføre demonstrasjonen på, til og med i sonen.

¹⁴⁵ Proells, s. 432.

5 Er det en reell rettighetskonflikt mellom retten til ytringsfrihet og kyststatens suverene rettigheter?

5.1 Innledende bemerkninger

I dette kapittelet skal retten til fredelig demonstrasjon etter SP og UNCLOS sammenlignes for å klarlegge hvorvidt det er tale om en reell traktatkonflikt mellom retten til ytringsfrihet etter SP artikkel 19 (2) og UNCLOS artikkel 56 (1) (a). Det er ingen fastsatt metode å gjøre en slik sammenligning på. Derfor vil jeg i det følgende peke på likheter og ulikheter mellom retten til fredelig demonstrasjon etter SP og UNCLOS som er kommet frem i de tidligere drøftelsene der de respektive bestemmelsene har blitt tolket. Formålet med å gjøre dette er å undersøke om de kan fungere ved siden av hverandre samtidig, og slik avgjøre om det er en reell traktatkonflikt eller ikke mellom retten til ytringsfrihet og kyststatens suverene rettigheter til naturressursene.

5.2 En sammenligning av retten til fredelig demonstrasjon i den eksklusive økonomiske sone etter SP og UNCLOS

Først og fremst er det klart at retten til fredelig demonstrasjon er vernet av både SP og UNCLOS. Etersom retten til fredelig demonstrasjon etter UNCLOS artikkel 58 (1) er basert på blant annet retten til ytringsfrihet etter SP artikkel 19 (2) tilsier dette at innholdet i retten til fredelig demonstrasjon i den eksklusive økonomiske sone er sammenfallende i konvensjonene.¹⁴⁶ Altså medfører ikke det at retten til fredelig demonstrasjon er vernet av begge konvensjonene at det er en reell konflikt mellom bestemmelsene.

SP og UNCLOS har ulike rettighetssubjekter, SP gir individrettigheter og UNCLOS gir stater rettigheter. Dette taler for at det ikke er en reell konflikt mellom retten til ytringsfrihet og kyststatens suverene rettigheter ettersom stater ikke vil kunne påberope seg SP som grunnlag for sine rettigheter i den eksklusive økonomiske sone, og omvendt, at individer ikke kan påberope seg rettigheter i UNCLOS som verner retten til fredelig demonstrasjon. Dermed vil det i utgangspunktet være uproblematisk om SP og UNCLOS skulle gi ulik adgang til å utføre fredelige demonstrasjoner i den eksklusive økonomiske sone.

¹⁴⁶ Basert på de tidligere nevnte uttalelsene i *Arctic Sunrise-voldgiften* og *The Arctic Sunrise Case*.

Imidlertid vil fredelige demonstrasjoner som er utført ved bruk av et fartøy som er underlagt en stats flagg kunne føre til at inngrepet i den aktuelle demonstrasjonen kan føre til at brudd på bestemmelser både i SP og UNCLOS påberopes.¹⁴⁷ I slike situasjoner kan det bli problematisk om UNCLOS og SP gir ulik adgang for kyststaten å gjøre inngrep i fredelige demonstrasjoner. Om konvensjonene gir ulikt vern kan det tale for at det er en reell traktatkonflikt mellom SP artikkel 19 (2) og UNCLOS artikkel 56 (1) (a). På grunn av at SP artikkel 19 (2) kommer til anvendelse i den eksklusive økonomiske sone også, vil det at UNCLOS gir kyststaten en videre adgang til å gripe inn i fredelige demonstrasjoner enn SP artikkel (3) gir adgang til, tilsi at det ikke er harmoni mellom regelsettene. I forlengelsen av dette taler det for at det er en reell traktatkonflikt. Derfor skal det i det videre undersøkes om det er likheter og ulikheter mellom vernet av retten til fredelig demonstrasjon etter SP og UNCLOS.

Først og fremst må det presiseres at som utgangspunkt ansees vernet av retten til fredelig demonstrasjon etter de to konvensjonene for å være likt. Slik at det blir et spørsmål om likheter og ulikheter mellom adgangen til å gjøre inngrep i retten til fredelig demonstrasjon etter SP artikkel 19 (3) og UNCLOS artikkel 56 (2), artikkel 58 (3) og artikkel 78 (1) og (2). Herunder skal det undersøkes om hjemlene i seg selv legger opp til ulike vurderinger og om de fører til ulike resultater i de konkrete tilfellene er blitt brukt som eksempler i avhandlingen.

Etter SP artikkel 19 (3) (a) og (b) må kyststaten ha hjemmel i lov og inngrepet må ansees som nødvendig, herunder proporsjonalt, for å oppnå en av formålene som er angitt i bestemmelsen. I kapittel 3 ble det klarlagt mer konkret hvilke hensyn som legitimt kan begrunne inngrep i fredelige demonstrasjoner i den eksklusive økonomiske sone. Altså skal det etter min vurdering egentlig foretas en avveining mellom retten til ytringsfrihet, i dette tilfellet retten til fredelig demonstrasjon, og en annen interesse som fremgår av artikkel 19 (3) (a) og (b). Resultatet av denne avveiningen vil være enten at man finner at retten til ytringsfrihet må veie tyngre enn den andre rettigheten, eller at i det konkrete tilfellet må et annet hensyn veie tyngre.

¹⁴⁷ Staters rett til å ferdes med skip under eget eller en annen stats flagg fremgår av UNCLOS artikkel 90 – artikkel 92.

Når retten til fredelig demonstrasjon etter UNCLOS artikkel 58 (1) skal balanseres mot kyststatens suverene rettigheter etter UNCLOS artikkel 56 (1) (a) og artikkel 78 (1) må det også foretas en avveining. Denne avveiningen gjøres ved hjelp av den gjensidige plikten øvrige stater og kyststaten har til å ta tilbørlig hensyn til hverandres rettigheter. Dette ble klarlagt i kapittel 4. Altså skal det etter begge konvensjonene foretas en avveining mellom interesser eller hensyn, for å klarlegge adgangen til å gjøre inngrep i fredelige demonstrasjoner i den eksklusive økonomiske sone. At skal foretas en form for interesseavveining etter begge konvensjonene kan tale for at det ikke er en reell konflikt mellom retten til ytringsfrihet og kyststatens suverene rettigheter til naturressursene. Grunnen er at det i begge tilfellene er tale om å tilpasse rettighetene andre rettigheter. Dermed kan det etter mitt skjønn være enklere å harmonere rettigheter enn om adgangen til å gjøre inngrep i fredelige demonstrasjoner i den eksklusive økonomiske sone skulle blitt avgjort på en annen måte.

Imidlertid må det også sees hen til det konkrete resultatet av interesseavveiningene etter henholdsvis SP og UNCLOS, for å kunne avgjøre om det er tale om en reell konflikt eller ikke.

Basert på drøftelsen i kapittel 3 er det flere legitime hensyn som kan begrunne inngrep i fredelige demonstrasjoner mot petroleumsvirksomhet eller hvalfangst, i den eksklusive økonomiske sone. Hensynet til andres rettigheter, herunder den private eiendomsrett og hensynet til offentlig ro og orden, herunder sikkerhetshensyn er de to hensyn som fremstår som de hensynene som oftest kan begrunne inngrep i fredelige demonstrasjoner. I de aller fleste tilfeller av fredelige demonstrasjoner som utøves på en slik måte at de griper inn i kyststatens suverene rettigheter, kan det gjøres inngrep i etter SP artikkel 19 (3) begrunnet med de nevnte hensyn. Ut fra dette har kyststaten en nokså vid adgang etter SP til å gjøre inngrep i fredelige demonstrasjoner som griper inn i dens suverene rettigheter til naturressursene. Imidlertid må det påpekes at det må generaliseres litt i denne sammenheng, fordi legitimiteten av inngrep må vurderes konkret hver for seg i hvert enkelt tilfelle.¹⁴⁸

Som påpekt avslutningsvis i kapittel 4 vil også avveiningen av kyststatens suverene rettigheter til naturressursene og øvrige staters rettigheter i den eksklusive økonomiske sone,

¹⁴⁸ General Comment no. 34, avsnitt 35.

herunder retten til fredelig demonstrasjon også kunne variere ut fra den konkrete situasjonen. Imidlertid er det ingen markante forskjeller mellom kyststatens rett til å gjøre inngrep i fredelige demonstrasjoner i den eksklusive økonomiske sone etter SP artikkel 19 (3) og når kyststaten kan gjøre inngrep i fredelige demonstrasjoner etter interesseavveiningen i UNCLOS artikkel 56 (2) og artikkel 58 (3).

5.3 Konklusjon og noen avsluttende bemerkninger

På grunn av at det er interesseavveininger som avgjør om fredelige demonstrasjoner kan utføres eller ikke, og det ut fra drøftelsene i avhandlingen er en tilnærmet lik adgang til å gjøre inngrep i slike demonstrasjoner etter SP og UNCLOS, er konklusjonen at det ikke er en reell rettighetskonflikt. Altså er det ikke en rettighetskonflikt mellom retten til ytringsfrihet etter SP artikkel 19 (2) og kyststatens suverene rettigheter til naturressursene etter UNCLOS artikkel 56 (1) (a) i forbindelse med demonstrasjoner i den eksklusive økonomiske sone.

Denne avhandlingen viser at det i liten grad er anledning til å utføre fredelige demonstrasjoner som griper inn i kyststatens suverene rettigheter til naturressursene, i den eksklusive økonomiske sone. Det er, som avhandlingen også viser, flere legitime grunner til at adgangen til å demonstrere på denne måten er begrenset. Imidlertid vil jeg avslutningsvis nevne et par punkter som etter mitt syn er viktig å ha i mente i tiden fremover, i forbindelse med fredelige demonstrasjoner

For det første er retten til ytringsfrihet en av de mest grunnleggende menneskerettighetene som eksisterer.¹⁴⁹ Det er som nevnt innledningsvis rimelig å anta at motstanden mot særlig petroleumsvirksomhet vil øke i tiden fremover, og som en konsekvens av dette kan det hende det blir en økning i antall fredelige demonstrasjoner som utføres i den eksklusive økonomiske sone.

Det er forståelig at kyststater og andre aktører i oljeindustrien ikke ønsker at det skal utføres demonstrasjoner i nærheten av deres virksomhet – både fordi det kan medføre store tap for dem, og fordi det ofte innebærer en sikkerhetsrisiko for de som gjennomfører demonstrasjonen. Imidlertid er det viktig at man ikke, uansett årsak, gjør for store inngrep i retten til ytringsfrihet, og adgangen til å utføre fredelige demonstrasjoner i den eksklusive

¹⁴⁹ General Comment no. 34, avsnitt 2.

økonomiske sone. Allerede er det tendenser til at kyststater oppretter særlige maritime soner i forbindelse med petroleumsvirksomhet, som det ikke er klart at har grunnlag i UNCLOS.¹⁵⁰ Når det står to rettigheter som er tungtveiende og fundamentale på hver sin måte, er det viktig at ingen av dem går for langt.

¹⁵⁰ Se for eksempel New Zealand Crown Minerals Act, section 101B som tillater opprettelse av “non-interference”-soner rundt fartøy tilknyttet petroleumsvirksomhet.

Kildeliste

Internasjonale konvensjoner

Statute for the International Court of Justice, vedtatt 26. juni 1945 (ICJ-statuttene)

Convention on the International Maritime Organization, vedtatt 6. mars 1948 (IMO-konvensjonen)

The European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, vedtatt 4. november 1950 (EMK)

Protocol to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, vedtatt 4. november 1950

United Nations International Covenant on Civil and Political Rights, vedtatt 16. desember 1966 (SP)

Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights, vedtatt 16. desember 1966

Vienna Convention on the Law of Treaties, vedtatt 23. mai 1969. (VCLT)

United Nations Convention on the Law of the Sea, vedtatt 10. desember 1982 (UNCLOS).

Den norske oversettelsen av konvensjonen er tilgjengelig for nedlastning her:

<http://www.fn.no/Om-FN/Avtaler/Miljoe-og-klima/Havrettskonvensjonen> (sist besøkt 13.12.17)

Internasjonale rettsavgjørelser

Case concerning Right of passage over Indian territory (Portugal v. India), International Court of Justice, 26. november 1957

Drieman and Others v. Norway, The European Court of Human Rights, 4. mai 2000

Cissé v. France, The European Court of Human Rights, 9. april 2002

Appleby and Others v. The United Kingdom, The European Court of Human Rights, 6. mai 2003

Case concerning Ahmadou Sadio Diallo (Republic of Guinea v. Democratic republic of the Congo), International Court of Justice, 30. November 2010

The Arctic Sunrise Case (Kingdom of the Netherlands v. Russian Federation), Provisional Measures, International Tribunal for the Law of the Sea, 22. november 2013.

Joint separate opinion of Judges Wolfrum and Kelly:

https://www.itlos.org/fileadmin/itlos/documents/cases/case_no.22/published/C22_Wolfrum_Kelly_221113.pdf (sist besøkt 12.12.17)

Whaling in the Arctic (Australia v. Japan: New Zealand intervening), International Court of Justice, 31. mars 2014

Chagos Marine Protected Area Arbitration (Mauritius v. United Kingdom), Permanent Court of Arbitration, Award av 18. mars 2015

The Arctic Sunrise Arbitration (the Kingdom of Netherlands v. the Russian federation), award on the merits, Permanent Court of Arbitration, 14. august 2015

South China Sea Arbitration (the Republic of the Philippines v. the Peoples Republic of China), Permanent Court of Arbitration, Award av 12. juli 2016

Menneskerettighetskomiteens uttalelser

General Comment no. 31 "The Nature of the General Legal Obligation Imposed on States Parties to the Covenant":

<http://www.refworld.org/docid/478b26ae2.html> (sist besøkt 14.12.17)

General Comment no. 34 "Article 19: Freedoms of opinion and expression":

<http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/docs/gc34.pdf> (sist besøkt 14.12.17)

Kivenmaa v. Finland, Communication no 412/1990, 7. mars 1990

Litteratur

Caddell, Richard, "Platforms, Protestors and Provisional Measures: The Arctic Sunrise Dispute and Environmental Activism at Sea", *Netherlands Yearbook of International Law*, 2014, s. 359-384

Elferink, Alex G. Oude, "The Arctic Sunrise Incident: A Multi-faceted Law of the Sea Case with a Human Rights Dimension", *The International Journal of Marine and Coastal Law*, volume 29, 2014, s. 244-289

Guobin, Zhang, A Discussion on "Due Regard" in the United Nations Convention on the Law of the Sea, *China Oceans Law Review*, no. 2, 2014, s. 70-93

Harris, David, m.fl. *Law of the European Convention on Human Rights*, 3. utgave (Oxford 2014)

Jakobsen, Ingvild U. *Marine Protected Areas in International Law. An Arctic perspective* (Leiden/Boston 2016)

Mossop, Joanna, "Protests against Oil Exploration at Sea: Lessons from the Arctic Sunrise Arbitration", *The International Journal of Marine and Coastal Law*, volume 31, 2016, s. 60-87

Nowak, Manfred, *U.N. Covenant on Civil and Political Rights. CCPR Commentary*, 2nd revised edition (Kehl/Strasbourg/Arlington 2005)

Proelss, Alexander (red.), *United Nations Convention on the Law of the Sea, A commentary* (München 2017)

Rothwell, Donald R. og Stephens, Tim, *The International Law of the Sea*, second edition (Oxford/Portland 2016)

Ruud, Morten, Ulfstein, Geir og Fauchald, Ole Kristian, *Utvalgte emner i folkerett*, (Oslo 1997)

Ruud, Morten og Ulfstein, Geir, *Innføring i folkerett*, 4. utgave (Oslo 2011)

Sadat-Akhavi, Seyed Ali, *Methods of Resolving Conflicts between treaties* (Leiden/Boston 2003)

Skodvin, Knut Einar, *Freedom of Navigation in the Exclusive Economic Zone under the LOS Convention. Balancing coastal and maritime State interests* (2013)

Voigt, Christina, *Sustainable Development as a Principle of International Law: Resolving Conflict between Climate Measures and WTO Law*, (Leiden 2009)

Wille, Petter F. ”Kommentar til Internasjonal konvensjon om sivile og politiske rettigheter, norsk oversettelse i lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett,” i *Norsk lovkommentar*, 2016, Gyldendal Rettsdata (sisert 10.11.17)

Andre kilder

Commercial whaling, International Whaling Commission:

<https://iwc.int/commercial> (sist besøkt 13.12.17)

Contribution of The Permanent Court of Arbitration to the report of the Secretary-general on oceans and the Law of the Sea:

http://www.un.org/depts/los/general_assembly/contributions_2015_2/PCA_Contribution.pdf

(sist besøkt 14.12.17)

New Zealand Crown Minerals Act:

http://www.legislation.govt.nz/act/public/1991/0070/latest/DLM5237809.html?search=qs_act%40bill%40regulation%40deemedreg_crown+minerals+act_resel_25_h&p=1 (sist besøkt

16.11.17).

Facebooks hjemmeside:

<https://newsroom.fb.com/company-info/> (sist besøkt 13.12.17)

FN-sambandet:

<https://www.fn.no/Om-FN/Avtaler/Miljoe-og-klima/Havrettskonvensjonen> (sist besøkt

14.12.17)

Greenpeace International på Facebook:

<https://www.facebook.com/greenpeace.international/videos/1305093109616224/> (sist besøkt

13.12.17) Krever Facebook-konto for tilgang.

Greenpeace-pressemedling fra 2014:

<http://www.greenpeace.org/international/en/press/releases/2014/Norway-creates-impromptu-safety-zone-around-drilling-site-as-Greenpeace-cries-foul/> (sist besøkt 12.12.17)

Greenpeace-pressemedling fra 2017:

<http://www.greenpeace.org/norway/no/kampanjer/greenpeace-aktivister-stanser-statoil-rigg-i-barentshavet/> (sist besøkt 12.12.17)

International Maritime Organization, Res. MSC303(87), “Assuring Safety during Demonstrations, Protests or Confrontations on the High Seas,” 17. mai 2010:

https://puc.overheid.nl/nsi/doc/PUC_1599_14/1/ (sist besøkt 14.12.17)

Klimasøksmålets nettsider:

<http://www.klimasøksmål.no/om-saken/> (sist besøkt 14.12.17)

Members of the Court, PCA sine nettsider:

<https://pca-cpa.org/en/about/structure/members-of-the-court/> (sist besøkt 14.12.17)

Oljedirektoratet:

<http://www.npd.no/no/Tema/Utvinningsstillatelser/Temaartikler/Utvinningsloyve--lov-til-a-leite-finne-og-produsere/> (sist besøkt 14.12.17)

”Over 30 years of anti-whaling campaigning”, Greenpeace:

<http://www.greenpeace.org/international/en/news/features/In-pictures-Over-30-years-of-anti-whaling-campaigning/> (sist besøkt 12.12.17)

Report of the Study Group on Fragmentation of International Law: Difficulties arising from the Diversification and expansion of International Law, International Law Commission (ILC):

http://repositoriocdpd.net:8080/bitstream/handle/123456789/676/Inf_KoskenniemiM_FragmentationInternationalLaw_2006.pdf?sequence=1 (sist besøkt 10.12.17)

Sea Shepherd's kommentar fra 2017 om demonstrasjoner mot Japans hvalfangst:

<http://www.seashepherd.org/news-and-commentary/commentary/the-whale-wars-continue.html> (sist besøkt 14.12.17)

Special permit whaling, International Whaling Commission:

<https://iwc.int/permits> (sist besøkt 13.12.17)

Store norske leksikon:

<https://snl.no/Trollfjordslaget> (sist besøkt 14.12.17)